

VAASAN YLIOPISTO

Filosofinen tiedekunta

Erica Back

Erisnimien käännökset lastenkirjan *Nils Holgerssons underbara resa genom Sverige* suomennoksessa

Nykysuomen (modern finska) pro gradu - tutkielma

VAASA 2014

SISÄLLYSLUETTELO

TAULUKOT

TIIVISTELMÄ

1. JOHDANTO	5
1.1 Tavoite	7
1.2 Aineisto	8
1.3 Menetelmä	9
2. ERISNIMIEN KÄÄNTÄMINEN	10
3. ERISNIMIEN LUOKITTELU	15
3.1 Henkilönnimet	17
3.2 Eläinten nimet	21
3.3 Luontonimet	23
3.4 Kulttuurinimet	24
3.4.1 Paikannimet	25
3.4.2 Muut kulttuurinimet	31
3.5 Organisaatioiden nimet	33
4. AINEISTON ANALYYSI	38
4.1 Eläinten nimien käännökset	39
4.2 Henkilönnimien käännökset	44
4.3 Paikannimien ja luontonimien käännökset	47
4.4 Kulttuurinimien käännökset	57

5 PÄÄTELMÄT	60
LÄHTEET	62
LIITTEET	
Liite 1. Aineiston nimet	

VAASAN YLIOPISTO**Filosofinen tiedekunta**

Tekijä:	Erica Back
Pro gradu- tutkielma:	Erisnimien käännökset lastenkirjan <i>Nils Holgerssons underbara resa genom Sverige</i> suomennoksessa
Tutkinto:	Filosofian maisteri
Oppiaine:	Nykysuomi (modern finska)
Työn ohjaaja:	Gun-Viol Vik
Valmistumisvuosi:	2014

Temat för min pro gradu- avhandling är översättning av egennamn i en barnbok. Jag undersöker hur översättaren har översatt de svenska namnen till finska. Hit hör olika personnamn, djurnamn, naturnamn, kulturnamn och ortnamn. Till personnamn hör släktnamn, mellannamn och efternamn. Dessutom behandlar jag namn på vattendrag, dit hör olika älvar och forsar.

Alla egennamn är tagna ur den finska versionen, sammanlagt är de 130 stycken. Jag har i min rapportering av analysen först angett det svenska namnet och sedan det finska. Namnet kan vara fiktivt eller ett namn på någon plats som finns i verkligheten. Fiktiva namn översätts vanligtvis medan verkliga namn bibehålls.

Som material utgår jag från den finska förkortade versionen av boken, som heter *Nils Holgerssonin ihmeellinen matka*. Den är mycket kortare till sidosantalet än den ursprungliga boken, som har över 600 sidor. Till översättningsmetoderna används exempelvis delvis översättning, hel översättning samt att namnet bevarar sin ursprungliga form.

AVAINSANAT: erisnimi, lastenkirjallisuus, käänttäminen

- 1) Översatta svenska namn i barnboken *Nils Holgerssons underbara resa genom Sverige* till finska

1. JOHDANTO

Tutkielmani aiheena ovat erisnimet kirjassa *Nils Holgerssonin ihmeellinen matka*, joka on vuonna 1989 ilmestynyt lyhennetty suomennos Selma Lagerlöfin kirjoittamasta teoksesta *Nils Holgerssons underbara resa genom Sverige*. Tämä kirja ilmestyi kahtena erillisenä kirjana vuosina 1906 ja 1907. Lastenkirjat ovat helppoja lukea ja kiinnostavat kaikenikäisiä. Henkilö, joka ehdotti Selma Lagerlöfille, että hän kirjoittaisi kotimaata käsittelevän kirjan, oli Alfred Dalin, yliopettaja Huskvarnasta. Kirjan piti myös sisältää tietoa Ruotsin eri maanosista. (Thomsen 2000:57) Päähenkilö tarinassa on *Nils* poika, jota kirjassa myös kutsutaan *peukaloiseksi* kirjassa. Alku matkantekoon syntyy siitä, kun hanhikukko haluaa lähteä pohjoiseen mutta Nils yrittää estää tämän asettumalla sen kaulaan. Yritys epäonnistuu ja näin seikkailu alkaa. Matkan aikana Nils kehittyy ja oppii puhumaan eläimille aivan kuin ne olisivat ihmisiä. Hän ei enää ollut niin ilkeä niitä kohtaan ja tavoitteena oli liittyä villihanhien mukaan Lappiin asti. Satu ja fiktio, kuten tietoa eri rakennuksista ja ihmisistä sekä eläimistä, kehystävät koko tarinan Peukaloisesta.

Selma Loviisa Lagerlöf syntyi 20. marraskuuta vuonna 1885 Ruotsin Mårbackassa ja oli ruotsalainen kirjailija. Hänet tunnetaan erityisesti lastenkirjastaan *Nils Holgerssons underbara resa*. Hän on kirjoittanut myös esimerkiksi *Gösta Berlingin tarut* sekä *Peikkoja ja ihmisiä*. Nobelin kirjallisuuspalkinnon hän sai vuonna 1909, ja hänestä tuli Ruotsin akatemian ensimmäinen naisjäsen vuonna 1914. Lagerlöfin muita teoksia ovat eepokset *Jerusalem*, joka valmistui vuonna 1902, *Aarne herran rahat* ja *Legendoja Kristuksesta* 1904. (<http://selmalagerlöf.org>) vuodelta 1958. Muita kirjoja, jotka Selma Lagerlöf on kirjoittanut, ovat mm. *Seikkailu Vinetossa* 1899, *Kungahällan kuningattaret* vuodelta 1904 ja *Mårbacka* 1922. (<http://www.selmalagerlöf.org>) Selma Lagerlöfin seura perustettiin vuonna 1958 muistona kirjailijan syntymästä. Viime vuosien aikana tämä yhdistys on työskennellyt antamaan enemmän tietoa kirjailijasta ja hänen teoksista uusille lukijoille.

Virikkeet Peukaloisen tarinaan syntyi kahdelta taholta. Lagerlöf oli muistanut tarinan kesyhanhesta, joka lähti merihanhien mukana pohjoiseen ja palasi syksyllä. Kauan hän etsi

sellaisia inspiraation lähteitä, joista hänen teoksista tulisi entistä kiinnostavampaa. *Nils Holgerssonin* ensimmäinen osa ilmestyi vuonna 1906. Se on oppikirja ja matkakuvauks, mutta myös kehitysromaanin ja kertomuksen ilkeästä pojasta, joka on 14 vuotta ja tottelematon vanhemmilleen. Hänen mielipuhunsa ovat syöminen ja nukkuminen ja hän asuu vanhempiensa kanssa Västra Vemmenhögenissä, joka sijaitsee eteläisessä Skånessa. Kirjassa kuvataan Ruotsin valtakuntaa ja kulttuuria. Teos on myös käännetty yli 30 kielelle.

Myöhemmät tehdyt suomennokset ovat lyhyempiä versioita alkuperäistekstistä. Selma lyhensi teostaan vuonna 1921. Kirja sisältää noin viisikymmentä pääotsikkoa ja osa niistä sisältää paikannimiä kuten *Hälsingland*, *Karlskrona*, *Västerbotten* sekä *Lappi*. Peukaloisen matka alkaa etelästä pohjoiseen Ruotsin itäpuolta ja takaisin pohjoisesta etelään Ruotsin länsipuolta. Matka kesti maaliskuusta lokakuuhun. Oman kotiseudun korostaminen ei ollut tyypillistä vain Selma Lagerlöfille. Muitakin kirjailijoita kiinnosti varsinaisesti kotiseutu ja kotimaa. Lagerlöf kirjoitti teoksen kahdessa vuodessa mutta joutui usein tekemään monta korjausta ennen kuin oli valmis. ([http:// www.selmalagerlof.org](http://www.selmalagerlof.org))

Modernien lastenkirjojen yhteydessä voidaan myös mainita ne, jotka kertovat inhimillisistä eläimistä kuten apinat, kissat ja koirat. Usein tämä kirjallisuus kääntyy nuoremman ikäpolven puoleen kunnes nuortenkirjallisuus keskittyy nimenomaan varhais- ja koulunuorisoon (Lappalainen 1979: 15).

Lasten elämäkokemukset ovat hyvin usein erilaiset kuin aikuisten ja ero ilmenee siinä, että aikuisilla on odotuksia ja tiettyjä vaatimuksia tekstejä kohtaan. Lapset innostuvat yleensä tarinan vietäväksi. (Oittinen 207: 33) Lastenkirjallisuuden päämäärä on opettaa ja lähettää sellainen sanoma lukijalle, joka jäisi mahdollisimman kauan muistiin. (Klingberg 1968: 44)

Kun kirjailija oli 23 vuotta vanha, hän muutti Tukholmaan, jotta voisi kouluttautua opettajaksi. Mårbackan talo myytiin sukulaiselle mutta Selma osti sen takaisin niillä rahalla, jotka hän oli saanut kirjoista *Jerusalem* ja *Peukaloisen retket*. Mårbacka ja kotiseutu olivat Selma Lagerlöfille suuri inspiraation lähde monille hänen teoksilleen.

Niistä syntyi mm. *Gösta Berlingin* satu ja kertomus nimeltään *Portugallian keisari*. Hän sai monta huomionosoitusta elämänsä aikana ja oli ensimmäinen nainen, joka valittiin Ruotsin Akatemiaan vuonna 1914. Hän kuvaili usein ihmisiä ja niiden tunteita erinomaisesti. Sen lisäksi hänellä oli kyky yhdistää fiktiota ja faktaa, jotta syntyisi kiehtovia tarinoita ja seikkailuja. Inhimillisyys ja oikeudenmukaisuus olivat hänen mottonsa ja monet hänen kirjoista ovat myös lainatuimpia ruotsalaisissa kirjastoissa. Kirjailija panosti hyvin paljon siihen, että tarina Peukaloisen matkasta tulisi olemaan mahdollisimman hyvä. Tämän vuoksi hän luki paljon maantietoa ja zoologia. Maailmankirjallisuus oli tärkeä ja se on jättänyt jälkensä hänen tarinaansa.

Suomennoksen otsikosta puuttuu alkuperäisotsikon nimi, *Ruotsin halki*. Selma Lagerlöf kuvailee maaseutua, joka tänä päivänä kuuluu menneeseen aikaan mutta hänen kiehtova sekä intensiivinen kielensä on jättänyt jälkensä moniin hänen tarinoihinsa. Tarinassa esiintyy paljon inhimillisiä eläimiä ja loppu on yleensä onnellinen. Kertomuksen motiivi on hyvin moraalinen, jossa päähenkilö kehittyy ja muuttaa käytöksensä eläimiä kohtaan. Teos Peukaloisesta kuuluu lajiltaan klassikoihin. Se on myös seikkailutarina ja teemana toimii aikuistuminen. Tähän liittyy myös paljon muutakin kuten ihmisen ja eläintensuhde sekä kunnioitus eläimiä kohtaan. (<http://www.selmalagerlof.org>)

Vuonna 1989 ilmestyneen suomenkielisen kirjan *Nils Holgerssonin ihmeellinen matka*, kääntäjänä on toiminut Päivö Taubert ja kuvituksesta vastaa Lars Klinting.

1.1 Tavoite

Tavoitteeni on tutkia erisnimet vuonna 1989 ilmestyneessä käännöksessä *Peukaloisen ihmeellinen matka*. Vertaan käännöksen erisnimet vuoteen 1907 ilmestyneeseen alkuperäisteokseen Nils Holgerssonista. Haluan antaa esimerkkejä miten ruotsinkielisiä nimiä on käännetty suomeksi ja tutkia ovatko ne sujuvia ratkaisuja. Pysin selvittämään miksi kääntäjä on valinnut juuri tiettytyyppisiä käännösratkaisuja ja pohdin myös vaihtoehtoisia ratkaisuja.

Peukaloisen ihmeellinen matka, 1989 sisältää hyvin paljon tietoa Ruotsin maantiedosta ja historiasta. On paljon sellaisia erisnimiä, jotka vaativat kääntäjältä nokkeluutta ja erityistietoa ja pyrin siten valaisemaan miten alkuperäisteos ja suomennokset ovat samanlaisia keskenään. Tutkin mitä on tapahtunut lähtötekstin erisnimille kun ne on siirretty suomennokseen.

Tavoitteeseen kuuluu tutkia kuinka suomenkielinen lyhennelmä *Nils Holgerssonin ihmeellinen matka* on onnistunut välittämään sisällöllisesti tärkeät ja osittain kielellisesti haastavat erisnimet. Minua kiinnostaa se työvaihe, jonka teksti on käynyt läpi lähtökielestä kohdekieleen.

1.2 Aineisto

Tutkielmani aineistona on suomenkielinen kirja, jonka nimi on *Peukaloisen ihmeellinen matka*. Tämä on käännösversio Selma Lagerlöfin vuodelta 1907 alkuperäisestä teoksesta. Kuvakirja on peräisin vuodelta 1989, jonka Päivö Taubert on kääntänyt. Ruotsinkielinen kirja on sisällöltään paljon laajempi ja sisältää noin viisikymmentä lukua. Kirja kuvaa koko matkan läpi Ruotsin maan ja maakunnilla on tärkeä rooli kun halutaan kertoa Ruotsin maaseudusta ja kauneudesta. Se on myös laadittu eri lukuihin, joissa jokainen luku sisältää tietyn päivämäärän. Teos on samalla koulukirja ja matkaopas. Alkuperäisteoksessa on 632 sivua verrattuna suomenkieliseen lyhennelmään, joka on vain 91 sivua. Lyhennelmästä puuttuu kokonaan kolme lukua, jotka ovat *I Medelpad*, *Hälsingland* ja *Fram över Gästrikland*. Suomennoksessa tapahtumat ja paikat seuraavat loogisesti toisiaan kertovassa muodossa. Kirja on myös lastenkirja, joka sisältää paljon kuvia ja niiden merkitys on suuri ajatellen, että kirja on sopeutettu pienelle väelle. En kuitenkaan käsittele työssäni kuvia. Aineistossani on yhteensä 130 erisnimeä.

1.3 Menetelmä

Työni lähtökohta on suomenkielinen teos vuodelta 1989 ja sitä olen vertaillut ruotsinkieliseen kirjaan, joka ilmestyi vuonna 1907. Luin ensiksi lyhennelmän, joka on Päivi Taubertin kääntämä ja poimin siitä kaikki erisnimet jne. Tutkin miten erilaisia käännösratkaisuja on tehty ja miten suomenkielinen nimi vastaa ruotsinkielisen alkuteoksen nimeä. On myös tiettyjä nimiä, jotka esiintyvät alkuperäisessä kirjassa mutta eivät tule esiin suomennoksessa, esim. henkilönnimiä. Tämä on luonnollista ajatellen, että lyhennelmässä on paljon tiiviimpi teksti. Analysoin erisnimet, joihin kuuluu luontonimet, organisaatioiden nimet, paikannimet, eläinten nimet ja henkilönnimet. Tämä jako perustuu nimistöntutkimuksen menetelmään. Käytän toistakin jakotapaa, joka perustuu erisnimen syvempään tarkoitteeseen. Sillä tarkoitan, mitkä ovat kaikki ne nimet, joita voidaan luokitella erisnimiin. Henkilönnimiin kuuluvat myös erilaisten eläinten nimet, jotka ovat saaneet niille tyypillisiä piirteitä.

Olen tutustunut ensin lyhennelmään ja sen jälkeen lukenut Lagerlöfin koko kirjan läpi luvuittain ja katsonut, esiintyvätkö alkuperäisteoksessa samat nimet kuin suomennoksessa. Kääntäjä voi valita, haluaako hän säilyttää lähdekielen kulttuurirakenteet ja normit tai mukauttaa tekstin kohdekielen ja kulttuurin normeihin (Tommola 2004: 69).

2 ERISNIMIEN KÄÄNTÄMINEN

Lähtötekstin kirjoittaja on kirjoittanut teoksensa tiettyyn aikaan ja tietylle lukijalle tai lukijoille. Kun teksti käännetään, tapahtuu usein muutoksia ennen kuin se on muokattu kohdekielille. Tässä luvussa kerron yleensä erisnimien kääntämisestä lastenkirjallisuudessa ja siitä, miten nimet voidaan luokitella sen perusteella mitä ne edustavat, esim. luonnonkappaleita tai maastoja, vesistöjä ja peltoja. Paikannimien rakenne eroaa myös muista nimistä niiden merkitysten mukaan. Se on erisnimi, joka tarkoittaa tiettyä maapinnan aluetta, asumusta tai sijaintia.

Käsittelen työssäni nimenomaan erisnimien kääntämistä ja sitä, kuinka erilaisia ratkaisuja voidaan soveltaa kun on kyse haastavista nimimuodoista. Riippuen lukijan äidinkielestä, on helpompi lukea sellaista tekstiä, joka on kaikenikäisille ja varsinkin lapsille tuttua. Kuitenkin tarina ja juoni pysyy samana vaikka kieli vaihtuu.

Kohdekielen ilmaisu on aina erilainen kuin lähdekielen ilmaukset vaikka ne tarkoittavat samaa asiaa. Kääntäminen on viestien muuntamista kielestä toiseen ja sillä voidaan tarkoittaa kaikenlaisten tekstityyppien kääntämistä. Kielten ja kulttuurien erilaisuudesta johtuen, tehdään aina valintoja vieraannuttavan ja kotouttavan käännettävän välillä. Kun valitsee vieraannuttava kääntämistapaa, haetaan kompromissia siitä, mikä olisi helpoin tapa kääntää tekstiä. Tärkein asia kääntämistyössä ovat tekstin muoto sekä sisältö. Kääntäjän tulee tuntea kielten oikeinkirjoitusta ja semantiikka sekä soveltaa nämä kulttuuriseen tilanteeseen tai kontekstiin (Ingo 2007:20). Lähtökieli on aina alkuperäinen ja se on käännettävä mahdollisimman hyvin kohdekielen, eli vieraaseen kieleen. Käännösprosessin variantit voidaan jakaa neljään eri alueeseen, joita ovat pragmaattinen, semanttinen, kieliopillinen ja kielellinen variantti.

Käännösstrategia on Ingon mukaan prosessi, jossa kääntäjä valitsee oman tavan, jonka perusteella hän kääntää tekstiä. Pragmaattisella käännöksellä tarkoitetaan sellaista

käännöstä, jossa sanoma käännetään lähtökielestä kohdekieleen selvästi ja tehokkaasti. Eri tekstityyppien kulttuurit ja muotoilusuhteet ovat hyvin erilaisia toisistaan. Tämä vaikuttaa sen sijaan käännöksen uuteen kontekstiin tai ympäristöön. (Ingo 1990: 257).

Pragmatiikassa tavoite liittyy myös siihen, kuinka kielisanoma toimii ja miten se suhtautuu eri tilanteisiin (Ingo 2007: 301.) Siihen kitkeytyy mm. tietoa siitä, miten eri sanat ovat sopeutettuja kieliin. Kielenkäyttäjät eroavat toisistaan tavallisesti syntyperältään, iältään, ammatiltaan ja harrastuksiltaan (Vehmas- Lehto 2002:75). Aika ja paikka sekä ihmisten ajatukset sellaisessa ympäristössä jossa he ovat, ilmaisevat hyvin mitä sanomalla halutaan viestiä. Terminä käsite *pragmatiikka* keskittyy kieleen ja sen puhujan väliseen suhteeseen. (Ingo 2007: 169). Hyvä käännös on sellainen, että alkutekstin merkitys on säilynyt ja kielen kanssa on työskennelty niin, että on onnistunut lähettämään oikean viestin ja silloin kieli on myös sopeutettu lukijan äidinkieleen. Jossain tapauksissa on voinut olla niinkin, että käännösteksti on liian sidottu tiettyyn lähteeseen, joka johtaa siihen, että kertomuksesta tulee olemaan liian vaikeaa ja epäluotettava.

Se tapa, miten käyttää kieltä riippuu tietysti tilanteesta, lukijan osaamisesta sekä olettamuksista. Kun kääntäjä analysoi alkuperäisen tekstin, monipuolinen ja perusteellinen tulkinta on avain onnistuneeseen käännökseen (Ingo 1991: 93). Kun sanoma muokataan yhdestä kielestä toiseen mahdollisimman selkeästi ja helposti, se vaatii kääntäjältä hyvin paljon. Jotta tietty käännös hyväksyttäisiin, kielen on oltava selkeää ja sujuvaa samalla tavalla kuin alkuperäisellä tekstillä. (Ingo 1991: 168)

Lastenkirjallisuudessa on tärkeää muodostaa sellaista kieltä, joka on hyvin muotoiltu ja suunniteltu. Sen on ilmaistava myös tietynlaisia kauneusarvoja ja tarkoitukseen kuuluu antaa lukuintoa (Ingo 2007:128). Kielen esteettinen puoli on joskus jopa tärkeämpi kuin informatiivinen osa. On pidettävä mielessä, että aikuiset ovat ne, jotka kirjoittavat lapsille ja usein niiden yleiset mielipiteet kasvatuksesta näkyvät hyvin sekä käsitys lapsia kohtaan. Kirjallisuudessa on monta eri toimintoa, jotka voivat sekä informoida, viihdyttää tai toimia terapeuttisesti. Tällä alueella yritetään muodostaa mahdollisimman hyvä käännösteksti, joka toimii ja pääpaino lastenkirjoissa ovat usein ymmärrys sekä ideologia.

Kielen tehtäviin kuuluu paitsi välittää informaatiota, myös ilmaista siihen liittyviä tunteita ja ajatuksia. Kääntäjän on saatava lukijoiden tuntemaan ja aistimaan samalla tavalla kuin mitä alkuperäinen ihminen on kerran ajatellut. (Ingo 2007: 170) Sen lisäksi lastenkirjallisuudessa on oltava sellaista tekstiä, joka sopeutuu nuorimmille lukijoille.

Erisnimet ovat kaikki sellaiset henkilönnimet ja eläintennimet, jotka alkavat isoilla kirjaimella. Ne vaativat myös tiettyä kategoriaa siten, että voi olettaa *Pekka* niminen henkilö olevan miespuolinen ja *Mansikki* tai *Emmikki* lehmä jne. Niiden etumäärite on jossakin tapauksessa henkilöön viittaava, esim. käyttämällä *rouva* titteli. Suomen termi *erisnimi* tarkoittaa erityistä nimeä, ja on ruotsiksi *egennamn*. (Kiviniemi 1990: 89) Kun kääntää ja yleensä sen prosessissa joutuu ottamaan huomioon lähde,- sekä kohdekielen väliset erot ja niiden tapa nimitellä asioita. Erisnimet voivat olla keksittyjä tai tosia ja tavallista on, että fiktiiviset nimet käännetään useammin kuin todelliset.

Erisnimi on usein yhdestä tai monista sanoista koostuva nimi ja sillä on identifioiva tehtävä. Nimi on sana tai sanojen yhdistelmä, joka viittaa henkilöön, olioon tai esineeseen. Erisnimeksi katsotaan myös puolueiden nimet, kulkuneuvojen nimet (*Titanic*) ja kaupallisten tuotteiden nimet. Useat suomenkieliset nimet liittyvät luontoon ja vanhanaikaisia nimiä ovat romanttisia ja hyvin kuvailevia. Nimi voi myös olla määriteosana, kuten *Raija täti*. Yhdyssanan loppuosa ilmaisee sanan tarkoittaman asian lajin ja alkuosa määrittää sitä. Erisnimien tärkein tehtävä on tietyn kohteen yksilöinti, joka erottaa se toisesta asiasta tai paikasta. Niiden kääntäminen katsotaan joskus olevan turhaa koska niillä ei ole varsinaista merkitystä. Ne toimivat yksilöiden tunnistimina ja auttavat ihmisiä hahmottamaan ja personifioimaan eläimiä eri piirteiden avulla (Ingo 1990: 241).

Vielä on kiistelty siitä, kirjoitetaanko kuninkaalliset nimet kuten esim. kuningatar *Viktoria* toisella tavalla, (*Victoria*) vai ei. Tyttöjen nimeksi on tavallista antaa sellainen nimi kuin juuri arvokas ja vanhanaikainen *Victoria*, alkaen 1980 luvulta lähtien. (<http://www.kotus.fi>) Henkilön virallinen nimi sisältyy yleensä yhdestä tai useammasta nimestä ja näin hänellä voi olla useita etunimiä. Etunimi nähdään ensinimenä ja jälkinimiä ovat siten kaikki sen jäljessä tulevat etunimet.

Ennen vanhaan esim. 1800- luvulla historiallisten henkilöiden nimeäminen oli suomen kielessä ajankohtainen keskustelunaihe. Jotkut suomalaiset olivat sitä mieltä, että olisi väärin jos nimet kirjoitettaisiin toisella tavalla kun niitä äännetään. (Kotus: 2005) Nyt on tullut aika paljon uusia sääntöjä siitä, miten eri henkilöiden nimiä äännetään.

Nimistöntutkimus, onomastiikka, tutkii erisnimiä ja toimii vähän niin kuin nimilappuja, joita ei yleensä käännetä. Erisnimillä voi olla semanttinen (merkittävä) sisältö ja kuvailla paikkaa tai ryhmä, joka on esim. kaunokirjallisuudessa, tai sitten erisnimi on joku fiktiivinen paikannimi, ja se on taas keksitty. Se on myös nimisana, jolla yksilöidään tietty kohde muista lajiin kuuluvista jäsenistä. Sillä on vain yksi tarkoite ja sen määritelmä voi riippua kontekstista. Tyypillisiä erisnimiä ovat paikannimet ja henkilönnimet. Suomen kielessä erisnimi ja sitä määrittävä substantiivi muodostavat yhdyssanan, jota ei kirjoiteta erikseen. Yhdyssanan osat erotetaan yhdysmerkillä, *Finlandia-talo*, *Nokia- matkapuhelin* ja *Paavo- setä*. Se erottaa yksilön kuten ihmisen, paikan, yhtiön, tuotteen tai teoksen muista vastaavaan luokkaan kuuluvista jäsenistä. Usein erisnimet ovat syntyneet appellatiiveista, yleisnimestä, joilla uudesta toiminnostaan on semanttinen sisältö ja kuvaa paikkaa. (Ainiala 2008: 33)

Erisnimien käännostapoihin kuuluu kuusi eri luokkaa, joita ovat laina, käännös, väännös, pidentäminen, lyhentäminen ja hylkääminen. Laina voi olla esim. sitaattilaina kuten suomalaiset kaupunginnimet *Kuopio*, *Imatra* tai *Kurikka* (Ingo 1990: 243). Kun nimi käännetään, se käännetään suoraan lähtökielestä kohdekieleen. *Väännöksiin* kuuluu ne kielimuutokset, jotka perustuvat suomen - ja ruotsinkielen erilaisesta kirjoitusjärjestelmästä. Väännös on yksi käänösratkaisu, jolloin nimet mukautetaan suomen ja ruotsin kielen ääntämissääntöihin. Kun nimeä on pidennetty, se on kohdekielessä saanut ehkä sopiva lisäys tai selitys jollain tavalla. Suomen ja ruotsin kielen erilaisen äännerakenteen takia kaikki äänneyhtymät, jotka toimivat niminä, eivät sovi molempiin kieliin (Ingo 1990: 242). Siksi mukautetaan nimien muodot oman kielen ääntämismuotoiksi vastaaviksi. Hylkäämisessä kääntäjä valitsee jättämään valintaansa pois kokonaan. (Vehmas- lehto 2002: 45)

Ihminen ei ole ainoastaan se, joka käyttää tietynlaisia erisnimiä vaan myös monet eläinlajit kuten kissat ja koirat osaavat yhdistää monta nimeä erilaisiin asioihin. (Ainiala 2008: 265). Koira pystyy helposti ymmärtämään omistajan puheesta ja äänensävyistä sen, jos hän mainitsee tutun paikannimen tai jos on kyse vaikka ulkoiluttamisesta. Kielitieteilijät ja biologiat ovat tutkineet ihmisapinoiden käyttäytymistä ja seuranneet, miten he reagoivat tietyssä tilanteessa. Näin on haluttu tietää, jos eläin kuuntelee vain pelkästään ihmisen äänensävyyn vai tunnistaako se todella jonkin paikan nimen avulla.

3 ERISNIMIEN LUOKITTELU

Erisnimet voidaan jakaa henkilönnimiin, eläinten nimiin, luontonimiin, kulttuurinimiin sekä organisaatioiden nimiin. (Ainiala 2008: 27) Henkilönnimiin kuuluu etunimet, sukunimet, lisänimet ja lempinimet. Lyhyt kuvaus henkilönnimestä on se, että nimi kertoo sellaisesta yksilöstä, joka voi olla elossa, kuollut tai fiktiivinen (Blomqvist 1993: 9). Sen tärkein tehtävä on tunnistaa ihmistä ja osata erottaa se muista. Etunimi voidaan myös kutsua ristimänimeksi ja etunimien lisäksi on myös lisänimet. Jos lisänimi katsotaan positiivisesta näkökulmasta, sitä kutsutaan lempinimeksi. (Andersson 1983) Muutoin se on alistettavissa merkityksessä nähtynä pilkkanimenä. Sukunimeksi määritellään nimitutkijoiden mukaan sellainen nimi, joka yhdistää suvun (Blomqvist 2006:12). *Lisänimi* on usein annettu ihmiselle hänen tietämättään ja yleistä on, että hänellä voi myös olla monta eri nimeä kuten rakkaalla lapsella on.

Eläinten nimiin kuuluvat sen sijaan kissojen ja koirien nimet, lintujen, hevosten ja lehmien nimet. Luontonimiin kuuluvat taas erilaiset maastonimet, vesistönnimet ja taivaankappaleiden nimet.

Erisnimen luokittelu perustuu seuraavaan jakoon, joka on peräisin nimistöntutkimuksesta. Nimet on jaettu viiteen eri kategoriaan, jotka sisältävät tietynlaisia siihen kuuluvia nimiä. On olemassa tehtaiden, jokien, kartanoiden ja laitosten nimiä, jotka kaikki kuuluvat erisnimiin. Tutkin, miksi kutsumanimet ovat juuri sellaiset kuin ne ovat. Vertailen myös, miten kääntäjä on onnistunut keksimään omia ratkaisuja ja käyttämään omaa mielikuvitusta. Alla oleva nimisysteemi kuvailee tarinassa olevat ja yksittäiset erisnimet.

1. Henkilönnimet

- etunimet, sukunimet, lisänimet, lempinimet

2. Eläinten nimet

- koirien nimet, kissojen nimet, hevosten nimet, lehmien nimet, lintujen nimet jne.

3. Luontonimet

- maastonimet, vesistönnimet, taivaankappaleiden nimet jne.

4. Kulttuurinimet

- asutusnimet, kaupungit, kylät, kaupunginosat, talot, viljelysnimet, pellot, laitumet, niityt, kasvimaat, liikenteennimet, tiet, kadut, rautatiet, laivat, junat, rakennelmien nimet, sillat, padot, puistot, hautausmaat, muistomerkit, taideteosten nimet; taulut, kirjat, sävellykset, näytelmät ja veistokset.

5. Organisaatioiden nimet

- yhdistykset, laitokset, arkistot, yritykset ja kuorot

Kulttuurinimet kuuluvat siihen ryhmään, jotka esiintyvät eniten lastenkirjallisuudessa koska on tärkeää antaa tietoa erilaisista paikoista, jotka edustavat tietty muisto tai tapahtuma. Näin lukijat pystyvät muistamaan tietyn paikan jos siihen liittyy myös erilainen tarina. Kaupunginosat ja siihen liittyvät talot ja kartanot heijastavat myös tietynlaisia merkityksiä, jotka ovat nimille tyypillisiä. Kirjat tai sävellykset ja niihin kuuluvat teokset ovat aika harvinainen teema lastenkirjoissa, joista ei kerrota sen enempää. Kulttuurinimiä on olemassa hyvin monia mutta tärkeimmät ovat asutusnimet, tilusnimet ja luontonimet. Tilusnimiin liittyvät peltojen ja niittyjen nimet kun luontonimet ovat merten, metsien ja vuorten nimet.

Liikenteennimet, jotka kuuluvat myös yleisesti kulttuurinimien kategoriaan, kertovat erilaisista kuuluisista kaduista ja sellaisista reiteistä, jotka olivat tarinassa myös hyvin tuttua. Tähän ryhmään kuuluu myös esimerkiksi sillat, padot, risteykset ja tienhaarat koska ne ilmaisevat tarinassa olevia kulkuteitä.

3.1 Henkilönnimet

Sellaisia nimiä, jotka viittaavat eri yksilöihin on paljon ja ne sisältävät myös laajan alueen, johon kuuluu sekä eri *ihmisyksilöihin* liittyvät nimet ja pelkästään *yksilöihin viittaavat nimet*. Jokaisella ihmisellä on kuitenkin hänelle ominainen ja luonnehtiva nimi, joka erottaa hänet toisesta. Toiseen luokkaan kuuluu erilaisten mytologisten olentojen nimet ja fiktiivisten henkilöhahmojen nimet (Ainiala 2008:170). Eri tapoja kutsua henkilöitä tietyillä nimillä, on monta. Sama pätee kun ihmisiä kutsutaan niiden ammattien, alkuperän tai olemustensa perusteella. Yksilöiden nimet muodostetaan kolmella eri tavalla, joita ovat *yksiosaiset nimet, yhdistetyt tai johdetut nimet*.

Henkilönnimet yhtenä ryhmänä koostuu ihmisten koko nimestä, sekä etunimestä, välinimestä että sukunimestä. Näiden lisäksi on olemassa erilaiset pilkkanimet ja lempinimet, jotka kuvaavat tyypillisiä ominaisuuksia kuten ihmisen käyttäytymistä tai ikää jne. (Kiviniemi 1990: 168) Sukunimellä on kaksi eri funktiota, se voi samalla viitata yhteen yksilöön sekä johonkin isompaan ryhmään, jolloin käytetään monikkomuotoa (Ainiala 2008:177).

Sekundaarisia lisänimiä pystytään muodostamaan sukunimestä lyhentämällä nimeä. Silloin esim. suomalaisesta sukunimestä *Mahlamäki* tulee olemaan vain *Mahla* tai sitten yhdysnimestä voidaan luoda kirjainyhdistelmänimiä. Nuorison käyttämässä kielessä se voi esiintyä niin, että nuoresta pojannimestä, esim. *Jukka-Pekka*, on tullut olemaan lempinimenä *Jiipee*. (Ainiala 2008: 250.) Joskus on yleistä puhutella ihmistä sukunimen avulla ja se riippuu tietysti tilanteesta. Henkilönnimet ovat hyvin kielikohtaisia ja se tarkoittaa, että on olemassa myös yksittäisiä nimityyppejä, joita käytetään sellaisinaan kuten englanninkieliset nimet *John*, *Simon* tai *Mary*. Jotta hallitsijoiden sekä kuninkaallisten nimiä saataisiin oikeaan muotoon, voidaan suomen kielen lautakunnan mukaan käyttää suomalaista nimiasua. (Kotus 2005)

Suomen ja ruotsin kielen eri nimimuodot ovat jonkin verran erilaisia, esim. *Kaarle XVI Kustaa* on ruotsiksi *Carl XVI Gustaf* tai kuningas *Olavi*, joka ruotsiksi lausutaan vain

muotoon *kung Olav*. (Ingo 1990: 242) Henkilönnimien kääntämisessä on mielenkiintoista seurata millaisia ratkaisuja kääntäjä tekee, jos hän kääntää suoraan jostain tai muokkaa nimeä omalla tavalla (Ingo 2007:141). Monikolliset erisnimet kuvailevat tiettyä ryhmää tai kuuluvuutta. Henkilönnimien sopeutumista vaatii eri kielissä taas erilaiset säännöt.

Yksilölliset tai henkilökohtaiset nimet ja niihin kuuluvat kutsumanimet ovat aika monenlaatuista ja tässä tekstissä esiintyy erilaiset nimet, jotka kertovat jotain henkilön persoonallisuudesta jne. Henkilönnimet voidaan jakaa eri ryhmiin, mm. kastenimiin tai etunimiin. Lisänimet ovat sellaisia, joita käytetään varsinaisen kastenimen ohella. Yksilön päänimien mukaan käytettiin ennen usein henkilön asuinpaikkaan, ammattiin, luonteeseen tai ulkonäköön viittaavia nimiä (Ainiala 2008: 249).

Ihmisten erilaiset nimityypit ovat joskus saaneet rinnalleen myös lisänimen kuten esim. *Mauno ladonlukko*, jonka ruotsinkielinen henkilönnimimuoto *Magnus ladulås* on alkuperäinen. (Blomqvist 1993: 11) Tämä nimenanto tapahtuu yleensä erilaisten ominaisuuksien perusteella, kuten hauskoilla nimityksillä, esim. *Paksuhuuli*, joka on ruotsiksi tullut olemaan *Långläpp* ja se on nimi, joka kuvaa tarinassa oleva patsasta. Halventavia lisänimiä kutsutaan toisella nimellä, jolla on nimitys *pejoratiivisia lisänimiä* ja niiden tehtävä on sulkea ihminen yhteisön ulkopuolelle (Ainiala 2008: 249, 27)

Ennen vanhaan oli joskus tarve erotella henkilö muista samannimisistä henkilöistä ja silloin puhuttiin talonnimien avulla, kuten *Jukolan Jussista* tai sukulaisuussuhdetta panostaen, *Antin Matista*. Tämä pätee myös tänä päivänä joissakin tapauksissa. Sellaisissa paikkakunnissa, missä sukunimet ovat olleet pitkään käytössä, voi henkilöä määritellä talonnimien mukaan, jolloin esimerkiksi miestennimi, jota muutetaan, saa tyypillinen lempinimi kuten *Viljo Huttunen*. Nimi on silloin kyläyhteisössä tarkemmin sanottuna *Mäenpään Viljo*. (Paikkala 1997: 3) Sukunimi katsotaan olevan sellainen lisänimi, joka on nähty periytyväksi tai sitten nimi, joilla on haluttu osoittaa side sukuun.

Sukunimeksi määriteltiin 1980-luvulla sellainen lisänimi, joka on ollut kolmessa sukupolvessa peräkkäin. Sen pääkriteeri on yleinen periytyvyys, kuten, että se on

tarkastettava muutenkin kuin tietyn talon asukkaiden nimien perusteella. (Paikkala 1997: 20). Sirkka Paikkalan 2004 mukaan, sukunimi määritellään seuraavaksi niin, että ”lisänimi katsotaan olevan sukunimi, jos se kuuluu sellaiseen nimisysteemiin, joka sisältyy suvussa periytymisen osoittaminen siten kuin nimisysteemiä säätelevät normit määrittävät”. Sukunimijärjestelmä nähdään siis prosessina, jossa käsitys sukunimestä ja siihen liittyvät nimityypit samaistuvat yhdeksi ajankohtaiseksi järjestelmäksi.

Patronyymii tarkoittaa isän nimeä ja vastaava äidinnimi on matronyymi. Patronyymit vaihtuivat sukupolvesta toiseen. Vanhempainnimet olivat tavallisesti myös ruotsinkielisiä. Suomalaisessa nimistökirjallisuudessa patronyymejä on pidetty lisäniminä ja muita nimiä on kutsuttu varsinaiseksi lisänimeksi. Nimet voivat olla peräisin myös menneestä ajasta ja niitä ei yleensä peritä tai saada yhdestä vaiheesta toiseen. Kuitenkin jotain hyvin uutta, mikä voi tehdä niistä erikoisia on taas, että ne muodostetaan varsinkin hyvin kuvailevista sanoista. Patronyymien käyttö ilmenee loppupäätteellä *-tytär* tai *-poika*, kuten *Matinpoika*. (Modér 1967: 12)

Ennen vanhaan kun nuoria talonpoikia alettiin merkitä nimeltä erilaisiin asiakirjoihin, melkein kaikilla oli vieraskieliseen asuun kirjoitettu nimi (Kiviniemi 1993: 96). Vieraskielisiä nimiä ovat sellaiset ruotsinkieliset nimet kuten *Alfhild*, (*Alf*), *Alarik*, *Arthur*, *Emilia*, *Eugene* tai *Hjalmar*. Tällaiset nimet voivat myös olla merkitty vieraskielisiksi siitä syystä, että ne ovat lainoja toisesta kielestä tai siksi, että ne erottuvat kirjoitusasunsa perusteella muista nimistä. Jotkut vieraskieliset nimet sopivat suomen kieleen noin vaan ja joskus on vaikea tietää, milloin on syytä suomalaistaa. (Blomqvist 2006: 13)

Deskriptiiviset, toisin sanoen kuvailevat nimet tai selittäviä nimiä, ovat taas sellaisia lisänimiä, jotka viittaavat ulkonäköön ja luonteeseen tai asuinpaikkaan, esim. *Erasmus Rotterdamilainen* (Ainiala 2008: 10). Tämä pätee silti, vaikka kukaan ihminen ei välttämättä oikeassa elämässä käyttäisi sellaista nimeä. Sellainen vieraskielinen nimi kuten juuri esimerkiksi miehen nimi *Erasmus*, katsotaan olevan epävirallinen nimi, joka liittyy henkilön luonteeseen tai toimintaan, asuinpaikkaan sekä kansallisuuteen.

Sotilasnimet olivat myös rakenteeltaan sen tyyppisiä, että sukunimet ovat yleensä yksiosaisia kuten esim. *Brunn*, *Svärd* tai *Stolt*. Samaan ryhmään kuuluu myös esimerkiksi ominaisuusnimet, jotka sisältävät eläinten, kasvien sekä maastojen tunnusmerkkejä. Sanat ovat yleensä hyvin lyhyitä ja niihin liittyy mm. henkilötunnusten kaltaisia nimiä kuten ruotsinkieliset *Kämpe*, *Svensk* tai *Viking*, sekä esinenimet, joita ovat *Hammar* tai jopa *Saabel*. On mahdollista, että on olemassa sellaisia nimiä, jotka ovat saaneet vaikutteita kasveista, esim. *Blomster*, *Palm* sekä *Kvist*. (Blomqvist 2006: 15)

Vanhaan henkilönnimistöön tuli paljon vieraskielisiä aineksia jo esihistoriallisella ajalla. Nimien perinteiset ja vanhat asut ovat tuttuja esim. vanhoissa talonnimissä ja sukunimissä. Monet nimiasut ovat sopeutuneet suomen kieleen niin, että ne leimautuvat paremminkin suomalaisiksi kuin kristillisiksi nimeksi (Kiviniemi 1993: 122). Ihmisten erilaisiin nimiin on usein liittynyt tietoa eri kulttuureista ja niiden toiminnasta, koska ne ovat merkittäviä ihmisen yksilöllisen ja sosiaalisen identiteetin rakentajia (Ainiala 2008: 164). Nimet kertovat kuka ihminen on tai kenen hänen odotetaan olevan ja nimen avulla voidaan tunnistaa sekä muistaa henkilöitä. *Yksinimisyyteen* kuuluvat nimet ovat sellaisia, joissa jokaisella nimellä on tavallaan oma merkitys. Tämä on tyypillinen esim. kalastus- tai metsästyskulttuurille, jossa tietty henkilö nimetään tehtävänsä mukaan, kuten kalastaja *Nieminen* tai metsästäjä *Viitanen*. (Ainiala 2008: 171) Henkilönnimet eivät pelkästään yksilöi tai kategorisoi ihmistä, ne myös luokittelevat hänet. Ne ovat täten merkittäviä ihmisen sosiaalisen identiteetin tekijöitä.

Henkilönnimet ovat joskus peräisin keskiajan loppupuolelta, joihin kuuluu myös joitakin kuuluisia muotiniimiä kuten vierasperäiset *Georgius*, *Titus*, *Julius* ja *Kristoffer*. Yhdysnimiin kuuluu sen sijaan ruotsinkieliset nimet kuten esim. *Djupsund*, *Granö* ja *Lunabba*. (Blomqvist 2006: 97)

Terhi Ainialan mukaan eläinten nimiä ei pidetä henkilönniminä koska henkilönnimet viittaavat nimenomaan ihmisiin tai siihen kaltaisiin olentoihin. Nimiluokittelulle ovat tyypillisiä sellaiset lempi ja pilkkanimet, jotka ilmaisevat erilaisia tunteita tai viestejä. Nämä ovat hellittelynimet ja lasten ns. työnimet, johon kuuluu lastenkirjoissa tutut *Pikku*

myy tai *Anna*, josta tulee vain *Annuliini* sekä *Nasse- Nassukka* (Ainiala 2008: 173). Lapsen työnimi kuuluu tavallisesti epäviralliseen ryhmään, jolloin viitataan syntymättömään tai vastasyntyneeseen lapseen ennen kuin se on saanut oma nimi. (Ainiala 2008: 175). Pilkkanimet perustuvat sen sijaan usein koko ihmisen ulkonäköön tai käyttäytymiseen, kuten vertauskuvana *jättiläinen Handfaste*, joka alun perin tulee nimestä *Hagbard handfaste*, su. (Harald Kaunotukka).

Haukkumanimi tai pejoratiivinen lisänimi on sellainen, jolla osoitetaan kielteisiä tunteita henkilöä kohtaan. Niitä katsotaan olevan alempiarvoisia nimiä muiden seassa. Kutsumanimi on yksilön puhuttelussa käytetty nimi ja se voi olla virallinen tai epävirallinen. Henkilönnimellä voidaan ilmaista erilaisia luonteenpiirteitä ja luoda assosiaatioita sekä viestiä tyypillistä kuuluvuutta johonkin ryhmään. Myös eläimet ja lelut saavat niiden ominaisuuksien mukaan omia nimiä.

Henkilönnimien tarkoitukseen kuuluu tietynlaista luokittelua ja ne eivät vaan yksilöi ihmistä, ne tekevät hänestä myös ryhmän jäsenen. Primaari, joka tarkoittaa lähinnä olevan *tärkeä* nimi, merkitsee, että se on epävirallinen lisänimi ja usein henkilöä kuvaileva. Tällaiset lisänimet ovat käsittäneet erilaiset pitäjät, jotka sisältävät sanoja liittyen eläimiin, kasveihin sekä ominaisuuksiin. Tavallisia sentyyppisiä nimiä ovat esim. ruotsinkieliset ominaisuudennimet kuten *Orre, Gädda, Stark, Biskop, Präst* tai *Glader* (Blomqvist 2006: 174). Käännösnimi on taas sellainen nimi, joka on alusta tullut vieraasta kielestä mutta liittyy ihmisten omaan nimisysteemiin (Ainiala 2008: 177). Kaunokirjallisuudessa esiintyvä nimi on hyvin tärkeä identifikaatiolappu samoin kuin henkilönnimet. Kirjalliset nimet ovat huomattava osa lastenkirjallisuudessa ja kuvaavat kirjallista olentoa. Tällöin nimi on myös osa yksilön identiteettiä ja persoonallisuutta. (Lappalainen 1979:11)

Nimellä on myös erityinen tehtävä, joka on tiedottaa muille kantajan kielellisestä taustasta. Oletetaan yleensä, että tyypillinen ihminen nimeltään *Kaarlo Kiviniemi* on suomenkielinen ja *Bertil Nilsson* vastaavasti ruotsinkielinen. (Blomqvist 2006: 210) Nimikategoriat ilmaisevat myös, että on tavallista käyttää sellaisia nimiä, jotka kuvaavat sotilasnimiä.

3.2 Eläinten nimet

Lemmikkieläinten nimet ovat yleensä lyhyitä ja voivat kuvailla ulkonäköä kuten söpöyttä, luonnetta tai käyttäytymistä, ja sopivia nimiä ovat sellaisia kuten *Lady*, *Donna* tai *Vinku*. Tämä johtuu myös siitä, millaisesta eläimestä on kyse, sillä tämä koskee muitakin eläimiä, kuten esim. hevosta. Tyypillisiä kissanimiä ovat suomeksi *Miiru*, *Misse*, *Viiru* tai *Miuku*. Ne ovat usein saaneet myös sellaiset nimet, jotka muistuttavat joskus ihmisten kaltaisia nimiä. Niissä on tyypillisiä piirteitä, jotka ovat tietyille eläinlajeille merkittäviä. (Ainiala 2008: 268). Kissoilla on myös eri kutsumanimiin perustuvia pilkka tai hellittelynimiä. Rotukissoilla voi olla kaksi, tai jopa kolme erilaista nimeä, riippuen siitä, kuinka rakas se on perheelle. Eläimet ovat lastenkirjoissa hyvin tavalliset kotieläimet ja ne ovat sen mukaan lapsille sopiva aihe. Niillä on myös inhimilliset kyvyt ajatella ja toimia spontaanisesti (Nettervik 1994: 139).

Lehmille on annettu nimiä yhtä kauan kuin niitä on pidetty kotieläiminä (Ainiala 2008: 270). Aikaisimmat nimet ovat myöhäiskantasuomen ajalta, 1700 -luvulta, jolloin lehmät olivat myös tärkeät kotieläimet. Tutut nimet ovat sellaiset kuten *Mielikki*, *Muurikki*, joka on viron kielellä (*Mielicki*) *Punikki*, *Tähdikki*, *Tähiki*) ja vuodenaikaan liittyvä, esim. *Talvikki*. Varsinkin sellaiset tyypit, jotka sisältävät kaksiosaisen lopputavun kuten esim. *Mansikki*, ovat olleet tavallisia. (Ainiala 2008: 271)

Suomessa oli aikoinaan melkein jokaisessa talossa hevonen ja perinteiset nimet kuvailivat yleensä sen ulkonäköä tai käytöstä sekä ominaisuutta. Tällaiset nimet olivat mm. *Potku*, *Nestori*, *Pilkku*, *Täplä* tai *Valko*. (Ainiala 2008: 272) Niitä muodostetaan yleensä rekisterinimien perusteella, joko nimeä lyhentämällä, kuten *Aro Hanski*, josta tulee vain *Hanski* tai erilaisilla slanginimillä, esimerkiksi *Tähtihetki*- *Tähtäri*. Yleensä hevosilla on myös kutsumanimiä, jotka luonnehtivat niiden ulkonäköä ja väriä, kuten *Blondi*, sekä luonnetta tai käytöstä, jotka kuvaavat taas persoonallisuutta. Näistä sopivia nimiä ovat orien nimet kuten *Mahti* tai *Laku*, jolloin mieleen voi tulla tietoa hevosen koosta, väristä tai ominaisuudesta. (Ainiala 2008: 273). Hevosten lempinimet käytetään ahkerasti talleilla ja ne voivat pohjautua niiden kutsunimiin, kuten *Hyrinä*, josta tulee lyhennettynä olemaan

Hyrtsi tai *Santeli* niin kuin *Santeli- Manteli*. Nimet ovat usein hyvin kuvailevia kuten *Lellikki* tai *pikku prinsessa* esimerkiksi pienestä ponista. Silloin, kun nimet ovat pejoratiiviset tai vertailevia, ne kuvaavat yleensä hevosten ulkonäkö kuten *Palloturpa*, *Jättimarsu* tai *Jätkä*.

3.3 Luontonimet

Useat paikannimet ovat suomen kielessä yhdyssanan muotoisia nimiä kuten *Valkeajärvi*. Nimen jälkiosa ilmaisee paikan lajia ja on luonnehtiva osa, jolloin nimen alkuosa ilmaisee tietyn erityispiirteen kuten se, mitä se edustaa, esim. *Rajakallio* (Ainiala 2008:92) Tavallisimmat perusosat ovat erityisesti sanoja, joihin kuuluu *pelto*, *mäki*, *niemi*, *suo*, *lampi* tai *niitty*. Järvien ja lampien eri nimissä yleiset perusosat ovat samanlaiset eli juuri *lampi*, *vesi* tai *järvi*. Nimellä on sille kuuluva perusosa ja määriteosa ja paikannimen tehtävään kuuluu yksilöidä paikka ja osata erottaa se muista paikoista (Ainiala 2008: 96). Erilaisista kummuista tai kohoumista, jotka kuuluvat luontoniimiin, voidaan käyttää sanoja ja nimityksiä kuten *kallio*, *kukkula*, *kumpu* jne. Paikannimi tarvitsee myös yksilöivä nimenosa, jota kutsutaan määriteosaksi. Tämä erottaa sitä muista samanlaisista paikoista ja tekee siitä ainutlaatuisen (Ainiala 2008: 97).

Luontoniimiin kuuluu mäkien, kallioiden ja metsien nimet kuten suomenkieliset yhdysnimet *Palomäki* tai *Rajakallio*. Tiettyyn luonnonpaikkaan tai viljelykseen liittyvästä yhdysnimestä voidaan muodostaa sellaista läheistä asumusta sisältävä johdos, joka on määriteosan tai perusosan mukaan. (Kiviniemi 1975:56). Määriteosa ilmaisee itse eläinten oma paikka, esim. *Kullaberg* tai tarinassa oleva lintujen pesimäpaikka *Häckeberga* ja silloin perusosia ovat kaikki ilmaukset, jotka antavat tietoa luonnehtivasta erityispiirteestä (Kiviniemi 1975:58). Luontoniimiin kuuluu myös taivaankappaleiden nimet kuten tähdet, kuu tai aurinko. Lintuihin katsotaan kuuluvan kaikki lentäviä luomuksia, joita on muodostettu kirjassa.

3.4 Kulttuurinimet

Kulttuurinimet ovat ihmisen rakentamien paikkojen nimet ja luontonimet luonnonpaikkojen nimiä (Ainiala 2008:90). Kulttuurinimiin kuuluvat kaiken kaikkiaan asutusnimet, viljelysnimet, liikenteennimet ja taideteosten nimet. Asutusnimiin kuuluu taas erilaiset kaupungit, kylät, kaupunginosat ja talot. Tähän liittyy myös alueiden, kulmakuntien ja taajamien nimet. Artefaktinimiä ovat teiden ja polkujen sekä muiden rakennelmien nimiä. Tähän kategoriaan liittyy kuuluisten historiallisten henkilöiden muistonimet kuten kuninkaat ja edustajat. (Ainiala 2008: 91) Luvussa 3.3.1 käsittelen paikannimiä ja luvussa 3.4.2 muita kulttuurinnimiä.

Artefaktien tai lähemmin sanottuna *rakennelmien* ryhmään kuuluu kaikki tiet, kadut, rautatiet, laivat ja junat. Myös erilaiset sillat ja muiden rakennusten nimet kuuluvat paikannimen ryhmään (Ainiala 2008: 24). Näillä saavat omat nimet, joita kutsutaan erisnimeksi.

Erilaisissa ympäristöissä ihmiset ovat tarvinneet nimityksiä paikoille, jotka ovat vaatineet luokittelua ja luonnonpaikkojen ilmauksessa tärkeät asiat ovat maanpinnan muoto, maaperän laatu ja kasvillisuus (Kiviniemi 1990: 58). Tavallisimmat paikannimet ovat kuitenkin tilanimiä ja viljelysnimiä. Yleiset viljelysnimet ovat esim. peltojen nimet, joihin kuuluu sellaiset kuten *Kotipelto*, *Metsäpelto*, *Välipelto* tai *Uusipelto*. (Ainiala 2008: 93) Pellot nimitetään usein sijainnin perusteella ja tavallisimmat ovat sellaiset nimimuodot, jotka sisältävät jälkiliitteen kuten vanhanaikaiset muodot *koti,- pelto*, *perä* tai *takapelto*.

Viljelykset on nimetty yleensä sijainnin mukaan, esim. *Joenvarsiniitty* tai *Riihipelto*. (Ainiala 1997:167). Jos pelto sen sijaan sijaitsee kylänraitin tai kulkutien varrella, on ihmisellä ehkä tunne, että asukkaille siitä on aihetta puhua. Viljelysnimiä ovat sellaisia, joihin kuuluu peltojen, kylien ja niittyjen nimet kuten aineistossani nimi *Lyckåker*, joka on suomeksi käännetty kokonaan nimeen *Onnenpelto*. Tämäntapaisia nimiä esiintyy usein talokohtaisessa käytössä ja niissä yksiköllisen sekä moniköllisen perusosan vaihtelu on yleistä siten, että nimi kertoo jotain peltojen ominaisuuksista tai käyttötarkoituksesta

(Ainiala 2008:186). Ne voivat vaihdella erilaisissa maastonimissä ja silloin yleensä monikollinen nimi tarkoittaa laajempaa aluetta kuin mitä yksiköllinen tekee (Ainiala 2008: 187). Niitty on tarkoittanut luonnonniittyjä eri muodossa. Niitä ei voi nimittää samalla tavalla kuten peltoja mutta niiden sijainti on yleinen peruste nimeämiselle. Sellaisille paikoille, jotka ovat vaatineet erityistä luokittelua, tärkeät asiat ovat mm. maanpinnan muoto, maaperän laatu ja kasvillisuus. Ihmisten tarve erilaisten viljelysten luokitteluun on tavallisempi kuin järvien tai jokien nimittely. Nimitys on usein yksilöivä jos tilalla on vain yksi rantapelto tai ruispelto.

Tiettyyn alueeseen kuuluu tietää, onko se maakunta, kylä, taajama, raitti, tontti tai piha. Asutusnimiin liittyy sellaisia kyläpaikoille tyypillisiä paikannimiä, jotka loppuvat tietyllä tavalla ja joiden avulla on muodostettu paljon henkilönnimisiä asumusten nimiä kuten *Mattila* tai *Anttila*. (Ainiala 2008:103). Ne sisältävät yleensä sellaisia henkilönnimiä tai nimityksiä, joille voidaan antaa tietty ajoitus tai tapahtuma (Ainiala 2008: 117). Tällaisiin kuuluvat yleensä johdetut kylännimet, jotka loppuvat *-la* päätteeseen tai kuvaavat ominaisuutta kuten *Onnela*, *Rauhala*, *Svedala* ja *Tyhjälä*. Nämä kutsutaan myös *nimenmuodostussuffiksi* ja silloin muodostettaessa nimi on perusosan sijasta käytetty johdinta.

3.4.1 Paikannimet

Paikannimiä on Suomessa tutkinut mm. Eero Kiviniemi (1990). Hän on kirjoittanut sellainen teos kuten *Perustietoa paikannimistä*. Se selvittää paikannimistön koostumusta, joka on leksikaalista sekä ne tavallisimmat sanat, joista on syntynyt uusia nimiä. (Ainiala 2008:40). Paikannimen synty on riippuvainen rajoittuneista muoteista, mikä tarkoittaa sitä, että nimen on oltava kuulijalle mieluisa ja kertova. Perinteisiä paikannimiä ei enää käännetä mutta vanhoja sovinnaisnimiä voidaan vielä käyttää, kuten esimerkiksi luontonimi *Rannikkovuoret* tai englannin kielellä *Black mountain*. (Iso Suomen Kieliopas 2002)

Nimet luokitellaan maaseudun nimiin, kaupunkinimiin tai epävirallisiin ja virallisiin nimiin (Ainiala 2008:28). Paikannimet ovat ilmauksia, joilla tunnustetaan ja erotetaan lukuisia kohteita muista paikoista. Ne syntyvät käytännön tarpeisiin kun tarvitaan uusia sanoja eri paikoille (Ainiala & Saarelma 2008: 30). Tällaiset nimet jaotellaan usein kahteen osaan, jotka ovat luontonimet sekä kulttuurinimet. Luontonimet ovat kaikki nimet, joiden tarkoite on luonnonpaikka kuten vuoret, metsä tai meri. Niitä muodostetaan tavallisista kielen elementeistä, sanoista ja johtimista. Erilaisista paikannimistä käytetään myös nimitystä *toponyymi* ja se, mikä on yhteistä kaikille kielille, on niiden kyky yksilöidä paikkoja. ”Myös kulttuurin ominaispiirteet ja elintavat vaikuttavat siihen, millaisia paikannimiä ovat sisällöltään ja rakenteeltaan” (Ainiala 2008:87).

Paikannimiä voidaan jakaa niiden ulkonäkönsä mukaan erilaisiin ns. *mikrotoponyymeihin*, joihin kuuluu järvien ja tärkeiden asumusten nimet (Ainiala 2008:90). Samat nimet voivat toistua samassakin kylässä monta kertaa, esim. viljelystenmuodot kuten *pitkäniitty* tai *suurniitty*. (Ainiala 2008: 93). Ne eivät ole syntyneet suoran nimeämisen tuloksena, vaan eri tutkimusten perusteella, ja ovat myös saaneet nimensä eri tutkimusten perusteella sekä eri assosiaatioiden pohjalta. Niitä kutsutaan siten *assosiaationimiksi* ja toinen kutsumanimi on *vertailunimi*.

Paikannimet ovat yleensä yhdyssanan muotoisia, joissa jälkiosa ilmaisee paikan lajin ja alkuosa jotakin sen piirteestä, kuten *Hämeentie*. Ne jakautuvat yleensä kahteen pääryhmään, joita ovat yksi ja kaksiosaiset nimet, esim. *Närke*, *Länsi pohja*, *Itä- Götanmaa* tai *Halland*. Perusosa voi olla paikan lajia ilmaiseva, nimittävä tai erityispiirteen kertova. Nimittäviä nimenosia on kolmenlaisia ja tähän kuuluu lainanimet kuten ruotsinkielinen kaupunki *Borgå*, joka on suomeksi *Porvoo*. Tämä tarkoittaa, että nimi on muokattu erityisellä tavalla siten, että se on saanut tietyn määritteen. Esimerkiksi luonnonnimistä *lampi* voi olla iso tai valkoinen ja nimenosa on usein erityispiirrettä ilmaiseva. Silloin tietty järvi ilmaisee jotakin nimen tarkoittamasta paikasta. ”Erityispiirrettä muodostavat nimenosat esiintyvät nimissä tavallisesti määriteosina”. (Ainiala 2008: 99)

Alkuosana voi olla taipuva adjektiivimäärite paikannimessä, kuten *Pohjoinen jäämeri* tai *Iso valtameri*. Jos jälkiosana toimii erisnimi, alkuosa katsotaan olevan sen genetiivi. (Oittinen 2002: 177) Paikannimet juontuvat usein ihmisen toiminnasta ja nimistö on silloin laajentunut. Nimet ovat tavallisesti yhdyssanan muotoisia ja nimen lopussa oleva maastosana kertoo jotain paikan lajista (Paikkala 1999: 37- 40). Paikannimet juontuvat ihmisen toiminnasta ja nimistö on kehittynyt siten, että uusia nimiä on syntynyt tarpeiden mukaan.

Metonyyminen nimi on nimi, joka viittaa ainoastaan yhteen sanaan ja se koostuu aina yhdestä osasta, kuten *Skåne*, *Halland*, *Hallanti* tai *Luulaja*, mutta se voi myös kuulua tiettyyn henkilönnimeen, jolloin käytetään sen asukasmuoto kuten *hallantilainen*. Nimenkäyttäjät pyrkivät usein yksinkertaisiin nimimuotoihin kun on kyse paikannimistä. Käyttäjien nimeämisperusteet ovat usein hyvin konkreettisia siten, että nimi ilmaisee nimenantajan näkemyksen paikasta (Kiviniemi 1975: 49).

On myös erikielisiä nimiä, jotka ilmaisevat paikannimiä kuten *Lontoo*, englanniksi *Londrés* tai *Uumaja- Umeå*. (Ingo 2007: 137). Usein käytetään sama nimimuoto molemmissa kielissä kun on kyse paikannimien vastineesta. Kääntäjälle tämä tarkoittaa sitaattilainojen käyttämistä eli se, että paikkakunnat kirjoitetaan samalla tavalla sekä ruotsiksi että suomeksi, paitsi vakiintuneissa nimissä kuten *Kuopio*, *Vikby* tai *Björköby*. Suoria käännöksiä ruotsin- ja suomen kielen välillä ovat sellaiset kuten *Vaasa- Vasa*, *Porvoo- Borgå*, *Hanko- Hangö*, *Vantaa- Vanda*, *Sulva- Solf* tai *Riispyy- Risby*.

(Ingo 2007: 139). Silloin äänneyhdistelmä on jonkin verran samanlainen. Muuten toinen mahdollisuus on se, että nimi käännetään kokonaan kuten *Tammisaari- Ekenäs* tai *Kristiinankaupunki*, joka on käännetty ruotsiksi nimelle *Kristinestad*. Tämän lisäksi voidaan käyttää kahta eri nimimuotoa, ja ne muistuttavat jonkin verran toisiaan semanttisesti. Sellaisia ovat mm. *Grankulla- Kauniainen*, *Kumo- Kokemäki* ja *Kokkola*, joka on ruotsiksi paikannimi *Karleby*.

Kaikissa muissa kielissä käytetään yksikielisistä alueista niiden virallisen kielen mukaisia nimiä kuten esim. *Iisalmi*, *Mariehamn* ja kaksikielisistä alueista kyseisten alueiden enemmistökielisiä nimiä, joihin kuuluu isommat kaupungit, kuten *Helsinki*, *Kirkkonummi* ja *Pietarsaari*. (Ingo 1990: 241)

Paikkakunnilla voi olla nimiä usealla kielillä kuten esim. *Korsholm*, joka on kokonaan käännetty suomeksi, eli *Mustasaari*. Toisessa nimimuodossa käytetään joskus yhdyssanaa ja toisessa yhdistämätöntä sanaa tai johdosta kuten *Uleåborg- Oulu*. Kun kääntää erisnimiä, on huomioitava kielten eri säännöt, joka tarkoittaa tekstin siirtämistä toiselle kielelle, esim. ruotsista suomeen. (Ingo 2007:140)

Näiden lisäksi on olemassa *variointinimiä* ja ne ovat sellaiset, joita on annettu paikan nimeen niin, että tämä nimimuoto varioidaan (Ainiala 2008: 105). Silloin merkityssuhde on myös epäsuora paikan ja sen nimen välillä. *Variointinimiä* ovat jossain tapauksessa vastakohtanimiä, jotka ovat syntyneet yleensä assosiaatioiden perusteella. Esimerkkeinä voidaan mainita kaikki sellaiset nimet, jotka sisältävät adjektiivinen sana esim. värinä *musta*,- etuliitteenä vesistönimissä kuten *Mustalahti* tai *Mustajoki*. Jotta paikannimiä yleensä olisi olemassa, on oltava joku yhteisö, joka puhuu niistä asioista, jotka ovat sille olennaista (Ainiala 2008: 161).

Suomenkielisessä paikannimistössä on vanhoja ruotsalaisperäisiä paikannimiä, esim. pilkkanimi *Pukkeenuoto*, joka on ruotsiksi *Bockön*, tai *Lankoora*, ja se on ruotsiksi saanut huvittava käännös nimi *Långöra*. Nämä ovat otettuja esimerkkejä niiden vertailukuvista (Ainiala 2008:126). Kielestä toiseen lainatut nimet ovat *mukaelmia* ja ne ovat joko kokonaan tai osaksi mukautettuja toisen kielen äännejärjestelmään. Ruotsinkielisiin nimimuotoihin perustuvia paikannimiä ovat kaupunginosien nimet kuten Helsingissä tunnettu paikka *Berghäll* ja *Kallio* (Ainiala 2008: 139). On olemassa myös tyypillisiä slanginmuotoisia ilmauksia, joihin kuuluu lyhennyksiä kuten *Brendis* tai *Brändika*, jotka ovat käännösvastineita kaupunginosasta *Brändö- Kulosaari* tai *Rööperi*, joka on ruotsiksi *Rödberget*, eli *Punavuori*.

Nimet, jotka sisältävät yksiosaisen tai kaksiosaisen muodon vaihtelu voivat varsinkin eri maastonimissä olla hyvin tavallista (Ainiala 1997: 180). Yhdistelmämuodot ovat täsmällisempiä ja selvärajaisempia kuin yksiosaiset, jotka täyttävät yksilöinnin motivaatiota. Paikannimen määriteosa on joko nominatiivissa tai genetiivissä (Ainiala 1997: 187). Nominatiivissa määriteosa on myös silloin, kun nimi kuvailee paikkaa muodon tai koon perusteella esim. *Haarukkapelto* tai *Isopelto*.

Peukaloisen tarinassa paikannimet kertovat esimerkiksi siitä, millaisia eläinlajeja on olemassa tietyllä saarella. Tähän kuuluu esim. ketut, jänikset, harmaahaikarat jne. Nimet ilmaisevat myös jotain siitä, minkälaiset ihmiset paikoilla uskotaan asuvan, kuten tarinassa esiintyvä paikannimi, *Grynlösa*, jolloin viitataan köyhiin ihmisiin, *Puutekylä* tai tietynlainen luontonimi *Häckeberga*, joka viittaa lintujen asuinpaikkaan.

Kun paikoista puhutaan tietyssä yhteisössä, on tavallista käyttää lyhyempiä ja yksiosaisia muotoja kaksiosaisien sijaan. (Kiviniemi 1975:30) Paikannimi voi kuvailla tarkoitettua ja tällä kuvaavuudella on keskeinen asema nimen käytössä, esim. *Lyckåker*, joka on suomeksi *Onnenpelto*, ja jolloin piiloväite voi olla se, että pelto oli hyvin rikas ja antoisaa. Ruotsalainen paikannimi *Penningby*, vastaa suomeksi kylännimi *Rahala*. Nämä pellot ja kylät eivät ole fiktiivisiä, vaikka sitä voisi luulla. Kielteisen huomion kohteena voi olla tietyn alueen asukkaat.

Paikannimiä tarvitaan, jotta voisimme puhua eri paikoista ja nimiä katsotaan olevan olemassa niin paljon kuin niitä tarvitaan. Nimi voi olla sisällöltään ja muodoltaan poikkeuksellinen ja mieleen jäävä. Jos se on erikoinen tai mieleenpainuvaa, se voi antaa mahdollisuuden nimen osaamiseen tai muistamiseen. Sen käytössä esiintyy aina vaihtelua ja se voi silloin olla käyttäjäkohtaista, sosiaalista tai tilannekohtaista, riippuen siitä, missä kontekstissa puhutaan paikasta.

Omia nimiä on voitu muodostaa virallisten nimien perusteella, ja silloin paikalle on annettu oma merkitys. Tämä vaatii kääntäjältä omaa mielikuvitusta jotta nimi voisi olla sopiva. Nimien halutaan olevan ymmärrettyjä eri tavoin ja ne sisältävät erilaisia motiiveja sekä

perusteita. Halveksuntaa voi myös näyttää fyysiseen ympäristöön sekä epäesteettisyyteen. Huumorin ja ironian käyttäminen on mahdollista vain, jos tietää millaisia ne nimetyt paikat ovat todellisuudessa (Ainiala 2008:159). Informatiivisella funktiolla tarkoitetaan sitä, miten paikannimi ilmaisee olennaisia asioita siitä, millainen se on, esim. tarinassa oleva *Häckeberga* tai *Äggeberga*, jotka liittyvät lintujen pesimäpaikkaan.

Suuri osa erisnimistä on joskus kaksiosaisia ja silloin etumäärite on kuvailevaa, kuten *lilla* tai *stora Djulö*. Tämä on rakennus, joka on alunperin tullut rautakaudesta mutta toimi kartanona keskiajalla. (Wahlberg 2003: 295) Autenttiset, eli todelliset paikannimet auttavat paikallistamaan tarinan tiettyyn maahan tai paikkakuntaan ja fiktiiviset johonkin kuvitteelliseen ympäristöön. (Ainiala 2008: 338) Paikannimet voivat myös luonnehtia tiettyä paikkaa kertomalla jotain sen ominaisuuksista tai kasvillisuudesta, kuten esim. *Tamminiemi* tai *Kettumetsä*.

Fiktiiviset paikannimet muodostavat oman nimijärjestelmän, jonka nimet muistuttavat reaali maailman nimistöä. Identifioiva, tunnistettava kohde on se, kun nimi viittaa fiktiiviseen paikkaan tai henkilöön. Omia nimiä on voinut syntyä virallisten nimien pohjalta ja paikka on siten saanut yksilöllisen merkityksen. Paikannimissä on myös yleistä se, että ne viittaavat tarkoituksellisiin asioihin ja joskus fiktiivisiin henkilöihin. (Ainiala 2008: 339).

Käännöstekstissä on neljä tasoa, jotka koostuvat kieliopillisesta ja tyyllillisestä muodosta sekä semanttisesta että pragmaattisesta tasosta, jotka ilmaisevat merkitystä (Ainiala 2008: 340). Sellaiset nimet, jotka esiintyvät ruotsinkielisessä *Nils Holgerssons* tarinassa käännetään useammin tai jätetään käntämättä kuin esim. aikuiskirjallisuudessa. Se johtuu myös siitä, että lapsilla on vähemmän tietoa toisista kulttuureista ja nimisysteemeistä. Kääntäjä voi näin päättää, korvaako hän vieraskieliset nimet suomalaisilla nimillä vai ei (Tommola 2004: 63).

Semanttisia lisäyksiä kääntämistyössä ovat poistojen ohessa helpoimmat muutokset, jotka tapahtuvat käännöksen aikana. (Ingo 1990: 254) Yksi tärkeä ja yleinen sääntö, kun on kyse

lisäyksestä on, että sillä on oltava tietty pragmaattinen syy. Lisäyksiä on kaksi eri varianttia ja niihin kuuluu *todellinen semanttinen tyyppi* sekä *eksplisiittinen tyyppi*, jolloin käännös antaa tietoa rivien välistä. Semanttinen lisäys on sellainen tekijä, jolloin annetaan käännöstekstille uusia merkityksiä. Silloin kun ei ole tarvetta selittää mitään kulttuuriin perustuvista eroista vaan halutaan siirtää tietoa lähtökielestä kohdekieleen, lisäykset ovat tärkeitä.

Kun tekstin kirjoittamisessa käytetään tarkennuksia se tarkoittaa sen sijaan sitä, että käännöksessä on uusia sanoja, mutta mitään uutta tietoa ei kuitenkaan tule esiin. Kääntäjä mainitsee asioita, joita voidaan arvata lähtötekstin perusteella tai koko tilanteesta. Tämä on joskus hyvin odotettua, koska se auttaa lukijaa ymmärtämään keskeinen sanoma. Se, mikä erottaa tämä käännöstapa lisäyksestä on, että tällä tavalla aavistetaan mitä lukija jo pystyy hahmottamaan ja muistamaan, ilman että kääntäjän tarvitsee toistaa tapahtumia. Lisäys tarkoittaa sen sijaan tietojen lisäämistä erilaisilla adjektiiveilla tai muilla sanoilla. Yksi tärkeä osaalue käännösvastakohdista on nimenomaan pragmaattinen käännöstapa. (Ingo 2007: 10)

Poisto voidaan tehdä tapauksissa, jos käännöstekstissä on sellaista, joka on tarvinnut selittää lähtötekstin lukijalle, mutta joka on totta asia käännöksen lukijalle. On mahdollista, että poistoja päätetään tehdä pelkästään lukemisen sujuvuuden takia. Jos teksti on jollekin lukijalle hyvin vaikeaa tietyllä tavalla, lisäyksiä helpottaa sen ymmärtämistä. Tarkennuksilla pyritään lisäämään käännökseen sellaista selvyyttä, jolloin lähdetekstin sana tai ilmaus voi lainana myös pysyä samana. Käännöslainasta puhuttaessa on kyse lähdetekstin ilmauksen tai sananmukaisesta käännöksestä. Semanttinen lisäys tarkoittaa sitä, että uusia merkitysfunktioita syntyy kohdetekstissä, jotka eivät ole lähtötekstissä. Lisäyksiä ei saa olla liikaa käännöksessä, mutta ne ovat välttämättömiä silloin, kun on yleinen tarve selittää tiettyjä yhteyksiä teemaan. (Ingo 2007:123).

Nimistöntutkimus, onomastiikka on tuonut esiin paikannimien käytön, vaihtelun ja muutoksen näkökulmat. Nimiä tarvitaan aina, jotta tietäisimme esimerkiksi mitä tietyllä alueella tehdään ja mitä se edustaa. (Ainiala 2008: 9). Nimien avulla voimme yhdistää

asioita tiettyyn paikkaan, esineeseen tai ihmiseen. Vaikka paikannimet ovat asiataustaltaan motivoituja ja tosia, niiden ei tarvitse perustua paikan funktioon tai ilmaista sitä, että tietty erikoispiirre on tärkeä vain tietylle paikalle.

Kun tutkii, millaiset paikannimet ovat rakenteelliselta ja morfologiselta kannalta, käytetään nimitysologian menetelmää. Nimet on myös ryhmitelty sen mukaan, mitä ne edustavat tai tarkoittavat, kuten esim. paikannimi *Kortesjärvi*, joka liittyy kasveihin tai *Riihimäki*, jolloin tulee mieleen rakennuksia (Kiviniemi 1975:15). Nimiä luokitellaan myös sen perusteella, mitä ne merkitsevät ja silloin sanasemanttinen tapa on tyypillistä. Tällä tavalla lausesemanttinen luokittelu on tärkeää, eli millaisessa kontekstissa paikannimi esiintyy. Nimenmuodostussuffiksiin kuuluu mm. vesistönnimisuffiksi ja asutusnimisuffiksit, joiden loppuosa on tavallisesti sellainen johdos, joka loppuu lyhytmuotoiseen tavuun. Monet paikannimet ovat rakenteeltaan usein läpinäkyviä ja monitulkintaisia kuten *Saarijärvi* tai *Enontekijä*. (Kiviniemi 1990: 90). On olemassa monta sellaisia paikannimiä, jotka vastaavat paikan laatua mutta voidaan osoittaa levinneen tietylle seudulle.

Sellaiset paikannimet, jotka sisältävät johdoksen, joka loppuu lyhyeen tavuun, katsottiin vanhastaan olleen henkilönnimikantaisia. Niitä kutsutaan myös appellatiivikantaisiksi, jotka taas viittaavat yleisnimeen. Ne liittyvät ihmisen taipumukseen kategorioida ilmiöitä ympäristössä ja löytää yhteisiä piirteitä esineiden tai asioiden välillä. (Ainiala 2008: 29) Nimiin liittyy yleensä tekijöitä kuten historia, perinne tai raha. Nimet ovat silloin syntyneet yhteydessä aikaan ja paikkaan. Paikannimet kutsutaan toisella nimellä myös *propreiksi* ja ne ovat erisnimiä, tunnusmerkkejä koska olennaisin piirre on se, että nimi yksilöi tarkoitetta erottamalla sen kaikista muista samanlajista.

Rakennetussa ja kaavoitetussa ympäristössä on myös muunkinlaisia nimiä. Näitä kutsutaan *suunnitelluiksi nimeksi* ja niitä on kaupunkiympäristössä katujen, puistojen ja aukkioiden nimiä (Ainiala 2008: 89). Tällöin on voitu laatia uusi muistonimi kuuluisasta henkilöstä tai säveltäjästä. Kaupunkiympäristössä on enemmän suunniteltuja nimistöjä kuin mitä maaseudulla on. Luonnollista tietä syntyneet paikannimet ovat myös olleet sentyyppisiä, että ne hyvin kuvaavat paikkaa.

Useat paikannimet ovat läpinäkyviä siten, että ne ovat semanttisesti yksitulkintaisia ja helppoja muistaa (Ainiala 2008: 97). Nimet ovat usein jäsennettyjä syntaktisiin rakennesein ja tämä osa luonnehtii paikkaa tai sen tehtävä kuten sijainti, *eteläpelto* tai ominaisuus kuten *vanha kylä* (Ainiala 2008: 108). Tällaiset ovat paikan ulkonäkö esim. *Rantakatu* tai sen tunnusmerkki, joista hyvät esimerkit ovat tietoa sen ulkonäöstä kuten *lyhytkuja* tai *uusikatu*. Ainialan 2008 mukaan, ne ovat tavallisia vanhojen kaupunkien keskustoissa. Peruste voi myös olla tietty omistus tai nautinta, esim. *Antinpelto*, *Anttila* tai käyttö, joka viittaa tanssimiseen, kuten *Tanssikallio*.

Erilaiset paikat nimetään aina enemmän tai vähemmän ja paikkojen yksilöinti on riippuvainen ympäristöstä. Esimerkiksi jotkut talot ja järvet, mäet ja suot nimetään eri tavoin (Kiviniemi 1990: 47). Paikannimeksi on katsottu myös sellaiset ilmaukset, joilla on omat artefaktit kuten rakennuksia ja asutuksia. Paikat voidaan luokitella kahdella tapaa, jotka ovat mitattavien ominaisuuksien perusteella ja paikan käyttöön tai alkuperään liittyvän tiedon takia.

3.4.2 Muut kulttuurinimet

Joissakin kulttuureissa nimen ja henkilön katsotaan olevan yhtä ja muissa kulttuureissa nimi on kuin henkilön kuva. (Ainiala 2008: 19). Kulttuurinimet kuuluvat myös ihmisen rakentamaan tai muovaamaan paikkaan kuten pelto, tie tai yksityinen talo. Ne jakautuvat myös asutusnimiin, joihin kuuluu talojen ja kylien nimet (Ainiala 2008:24). Taloihin lasketaan liittyvän kartanot kuten kirjailijan kotiseutu *Mårbacka*. Varsinaisia teitä ei esiinny tarinassa, joilla olisi lokaalista merkitystä mutta sen sijaan erilaiset kadut, jotka ovat historiallinen muistomerkki.

Viljelysnimet ovat erilaiset pellot, laitumet, niityt ja kasvimaat. Liikenteennimiin kuuluu erilaiset tiet, kadut, rautatiet, laivat, vesistökanavat ja junat. (Ainiala 2008: 27). Rakennelmien tai artefaktien nimet ovat ryhmä, johon kuuluu esim. sillat, puistot, hautausmaat ja muistomerkit. Paikannimistä jotkut nimet ovat järvennimet ja niitä

kutsutaan siten *makrotoponyymeiksi* kunnes pellonnimet ovat tilakohtaisia, ns. *mikrotoponyymejä*. (Ainiala 2008: 93) Jokaisella niistä on tyypillinen omaleimainen nimi, joka tekee siitä erityisen.

Monilla alueilla kulttuurinimiä on kuitenkin enemmän kuin luontonimiä. Se voi myös olla toisin päin, että luontonimiä on enemmän kuin kulttuurinimiä, jos asutus on harvaa ja vesistöt ovat keskeinen osa maisemaa. Mitä tiheämmin rakennettu ja viljelty alue on, sitä enemmän on luotu myös kulttuurinimiä. (Ainiala 2008: 91). Artefaktinimiä ovat esim. teiden, polkujen, siltojen ja muiden rakennelmien nimet.

Kun on täytynyt määrittää tietyn paikan sijainti, on esim. kirkon vieressä kulkenutta tietä kutsuttu *Kirkkokaduksi* (Ainiala 2008: 133). Muistonimet heijastavat myös tietyn ajan arvostuksia ja kertovat eri vallanpitäjistä. Ne on annettu jonkun henkilön, tapahtuman muistoksi ja ne ovat syntyneet tiettyjen merkkihenkilöiden mukaan. Muistonimiä ei yleensä anneta sellaiselle henkilölle, joka on elossa, vaan hänen kuolemasta on pitänyt olla vähintään viisi vuotta. (Ainiala 2008: 190). Henkilön tulisi näin liittyä positiivisella tavalla paikkaan, kaupunkiin tai kuntaan. (Paikkala 1999: 96)

Kadunnimissä on tavallisesti muisteltu merkittäviä kaupungin historiaan liittyviä hallitsijoita, taiteilijoita tai kuninkaita (Ainiala 2008: 134). Tavoitteena pidetään, että ilmaistaan henkilön koko nimi, sekä etu- että sukunimi. Jotkut tietyt tiennimet muodostavat aiheeltaan kokonaisuuden ja tällaiset nimet helpottavat muistamista sekä kohteiden paikantamista. Nimiin hyvin sopivina aiheina on pidetty sellaisia, jotka tuovat esiin tietoa paikallisista piirteistä.

Maaseudun kylissä nuorten käyttämä nimistö keskittyy kulttuuri- ja asutusnimiin. Näistä asutusnimet ovat kylän keskeisintä nimistöä. Usein melkein kaikki kyläläiset ja asukkaat osaavat ulkoa eri talojen ja tilojen nimet (Ainiala 2008:146). Jos tyypillinen nimi osataan sen sijainnin perusteella, on siellä voinut harrastaa esimerkiksi kalastusta, marjastamista tai uimista. Paikalla on myös voinut tehdä töitä kuten pelto- metsä tai rakennustöitä ja nimi on

syntynyt sen perusteella. Jos nimi sen sijaan on jollain tavalla erikoinen tai pitkä rakenteeltaan, se voi antaa aiheen sen osaamiseen (Ainiala 2008:147).

Liikenteennimiin, joihin kuuluu erilaiset tiet, kadut ja laivat sekä vesistöreitit, ovat hyvin käytössä. Vesistöreitteihin kuuluu aineistossa esim. *Götan kanava* sekä *Stora sjöfallet*. Vaikka lukuisia veneitä mainitaan kertomuksessa, niin erisnimet kuvaavat aina tietyn laivan ominaisuuksia kuten esim. kuuluisa *Dristigheten*. Rautatie tai junaliikenneyhteydet kuuluvat myös kulttuurinimiin.

Kulttuurinimiin liittyy näiden lisäksi erilaiset kartanot, linnat sekä hautausmaat. Kuuluisat ihmiset, jotka olivat eläneet ja antaneet merkitystä eri kaupunginosalle, esiintyvät esim. keräilylippaana kuten herra Rosenbom.

3.5 Organisaatioiden nimet

Ryhmään organisaatioiden nimet kuuluvat mm. erilaiset yhdistykset, laitokset, arkistot, yritykset ja kuorot. Toinen kategoria ovat tuotenimet, jotka sisältävät mm. tavarat, lehdet, ravihevokset, kasvilajikkeet ja erilaiset urheilukilpailut. (Ainiala 2008:25) Tavarat ovat tässä tapauksessa ihmisten apuvälineet tai vaatteet ja millaisessa ympäristössä tapahtumat sijaitsivat. Erilaiset ja kuuluisat organisaatiot sekä joukkotapahtumat ovat myös tärkeitä. Näihin kaikkiin kuuluu nimistöä, jonka tunteminen liittyy sivistykseen.

Hyvin epätavallista on myös se, että tietyt yhdistykset tai yritykset, jotka tänä päivänä mainitaan esim. tiedekirjoissa, olisivat lastenkirjassa. Sen sijaan kerrotaan *Holgerssonin tarinassa* usein sellaisista paikoista, jotka edustavat kuuluisia tehtaita, kuten *Svartvikin tukkumylly* tai *Jönköpingin tulitikkutehdas*.

Yritysten ja järjestöjen nimet kirjoitetaan aina isolla alkukirjaimella kuten *Marttaliitto* tai *Marimekko*. Kun ei käytetä yhdistyksen virallista nimeä tai tapauksissa, jolloin viitataan jäsenyyteen, alkukirjain on pieni. Monesta sanasta koostuvissa nimissä suositellaan isoa alkukirjainta vain ensimmäisen sanan alussa, elleivät muutkin osat ole erisnimiä. Tällaiset

ovat mm. Kotimaisten kielten keskuksen (Kotuksen) mukaan *Kolmen sepän kirjakauppa* tai *Euroopan unioni*. Varsinkin järjestöjen ja yritysten nimissä on paljon sellaisia, jotka on rekisteröity ohjeesta poikkeavassa asussa tai joiden osat yritys muuten kirjoittaa isolla alkukirjaimella kuten *Suomalaisen kirjallisuuden Seura* ja *Suomen Kirjapalvelu Oy*.

Yhdistysten, laitosten ja valtion laitosten nimet kirjoitetaan isolla kirjaimella. Tämä pätee myös eri taideteosten, kirjojen ja sävellysten nimiin, joita kirjoitetaan muotoon *Kauniit ja rohkeat* tai ilmauksena *Poika ja varis*. Monista tunnetuista teoksista voidaan käyttää pienikirjaimisia muotoja.

Esimerkiksi *Raamattu* voidaan kirjoittaa pienellä alkukirjaimella vaikka se on erisnimi. (Oittinen & Iisa 2002: 103) Erisnimiä, jotka sen sijaan alkavat isolla alkukirjaimella ovat mm. henkilön, yrityksen nimi tai sellaisia nimiä, jotka taas alkavat jollain tietyllä paikannimellä. Tähän kuuluu esimerkiksi *Mikaelinkirkko*, *Pohjantalo* tai *Karjalatalo* (Paikkala 1999:173).

4 AINEISTON ANALYYSI

Ruotsinkielinen teos *Nils Holgerssonin ihmeellinen matka, Nils Holgerssons underbara resa*, on alkuperäisenä versiona paljon laajempi teos kuin suomennos. Alkuperäinen teos on jaettu yhteensä 55 lukuun ja siinä on paljon enemmän yksityiskohtia kuin mitä käännöksessä on. Alkuperäisessä teoksessa jokainen yksittäinen luku koostuu noin neljästä sivusta ja teksti on hyvin tiivis. Siinä on myös enemmän tekstiä ja historiaa kuin käännöksessä. Suomennoksessa tapahtumat on tiivistetty ymmärrettäväksi kokonaisuudeksi, kun sen sijaan aineiston suomenkielinen kuvakirja on jaettu eri osiin ja muistuttaa päiväkirjan muotoa, koska tarkka päivämäärä on ilmoitettu. Kuvakirja, joka on Tage ja Kathrine Aurellin suomennos vuodelta 1962, sisältää vähemmän tekstiä kuin alkuperäinen teos mutta piirrookset vievät sen sijaan enemmän tilaa. Kirjassa on myös paljon vähemmän nimiä kuin alkuperäisessä kirjassa ja käsittelen ainoastaan nimet, jotka esiintyvät myös suomenkielisessä kirjassa.

Kirjailija kuvailee tavoitteensa siten, että teos on matkakuvaus Ruotsista, mutta Matkustajat ovat villihanhia, ja hotelleina toimivat suot sekä ojat. Seikkailut tapahtuvat toistensa perään ja tässä kuvataan tapahtumia eläinten ehdoilla. Kirjan alkuperäinen idea on opettaa lapsille maantietoa Ruotsista. Lastenkirjallisuudessa nimillä on iso merkitys ja niiden tehtäviin kuuluu ilmaista asioita, jotka liittyvät tiettyyn eläinlajiin. (<http://www.selmalagerlof.org>)

Kääntäjälle on voinut olla haastavaa tietää miten kaikki erisnimet käännetään hyvin ja sen lisäksi niin, että ne ovat mahdollisimman oikeita. Aineistossa on henkilönnimiä ja paikannimiä mutta myös erilaisia kutsumanimiä ja kaunokirjallisten teosten nimiä. Erisnimiä on yhteensä 130 kappaletta, ja suurin osa niistä on paikannimiä. Analyysissa nimet on jaettu kategorioihin Ainialan (2008) mukaan. Nämä ovat luontonimet, kulttuurinimet, organisaatioiden nimet, eläinten nimet, paikannimet ja henkilönnimet.

4.1 Eläinten nimien käännökset

Eläinten nimien käännökset käsittelen eläinryhmittäin, ja monet kirjan nimistä voidaan pitää lemmikkieläinten niminä. Eri eläinten erisnimiä on yhteensä 22 kappaletta. Tässä luvussa käsittelen eläinten nimien käännöksiä, joihin kuuluvat esimerkiksi kissat, lehmät ja linnut. Analyysissa mainitsen esimerkeissä aina alkuperäisen nimen ja sen käännösnimen. Osittain kerron myös nimen käyttöön liittyvästä kontekstista. Kääntäjä, joka on Tage Aurell, on keksinyt kaikille erisnimille suomenkielisen muodon ja ne tulevat esiin kohdekielen niminä.

Ihmiset ovat usein antaneet nimiä eläimille, joihin heillä on hyvin läheinen suhde ja tämä voi johtua taloudellisista syistä tai emotionaalisesta tunnesiteestä (Ainiala 2008: 267). Satuolentoilla on myös tavallisesti nimi, joka kategorisoi niiden merkityksen ja pohjautuu sadun teemaan. Riippuen eläimen tarkoituksesta tai tehtävästä, on tavallista antaa sille sellainen nimi, joka kuvaa sen asemaa perheessä tai eräänlainen sitoumus omistajaa kohtaan. Esimerkissä 1 on kirjassa esiintyvät lehmien nimet. Käyttämäni lyhenne LT, tarkoittaa lähtötekstin nimeä ja KT, vastaavasti kohdekielen nimeä.

(1) LT: Majros	KT: Mansikki
LT: Gull- Lilja	KT : Lilja
LT: Stjärna	KT: Tähdikki
LT: Rödlinna	KT: Rödlinna

Kirjassa erään lehmän nimi on ruotsiksi *Majros*, ja tämä on *Mansikki* suomeksi. Kääntäjälle tämä on ollut luonnollinen ratkaisu, koska *Mansikki* on yleinen lehmän nimi Suomessa. (Ainiala 2008: 271) Vapaa käännös tarkoittaa, että se on kohdekielisen mukainen käännös ja sisällöltään oikea käännös. Ruotsinkieliselle nimelle *Gull- Lilja*, kääntäjä on valinnut

nimen, joka viittaa kukkaan, *Lilja*. Toiseksi viimeisessä nimessä tulokielen vastine nimelle *Stjärna*, on suomeksi *Tähdikki*, ja se on myös oivallinen ratkaisu, joka on lehmälle sopiva nimi. Toinen mahdollisuus olisi antaa suomeksi pelkästään nimi *Tähti*, mutta se olisi liian kuvailematon ja tavallinen. Viimeinen nimi *Rödlinna*, on sama sekä ruotsiksi, - että suomeksi. Kääntäjän kannalta olisi periaatteessa ollut mahdotonta muokata nimi joksikin toiseksi, esim. *Punikki*, vaan nimi on hyvä sellaisenaan. Se kuvailee tietyllä tavalla lehmän ulkonäkö ja nimi on siksi osuvaa.

Tämänhetkiset kärkinimet Eviran nautarekisterin mukaan, kun on kyse lehmien nimestä, ovat sellaiset luonnonnimet kuten *Apila*, *Ystävä*, *Yrtti* ja vähän uudempi nimi, *Esikko*. Niitä on koonnut yhteen maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskus (Ainiala 2008: 250). Sellaiset *Aamu*- alkavia nimiä ovat ne, jotka viittaavat vasikan syntymään vuorokaudenaikaan, kuten *Aamunruska* tai *Aamunkoitto* jne. Aamu nimisiä lemiä oli yhteensä 2 286 kpl: tta ja sellaisia, kuten *Ystävä* nimisiä oli paljon vähemmän, 2007 kappaletta. Vanhat suosikit ovat kuitenkin *Hellikki*, *Heluna* ja *Mansikki*, vaikka yleensä nimet, jotka loppuvat tuttuun kolmitavuiseen päätteeseen, ovat edelleen hyvin suosittuja.

Lemmikkieläimille annetut nimet muistuttavat ihmisten lempinimiä koska ne ovat hellitteleviä tai tuttavallisia ja niissä on myös piirteitä, jotka tekevät ne tietylle eläinlajille sopiviksi. Esimerkiksi kissalle annettu nimi voi viitata sen naukumiseen, kehräämiseen, sähinään tai käytökseen (Ainiala 2008: 268). Kissoille on tavallista antaa sellainen m-alkuinen kirjain kuten *Mirre*, *Misse* tai *Miiru*. Kissojen nimet ovat yleensä lyhyitä ja lemmikkieläimet koetaan usein inhimillisiksi olennoiksi. Siksi niitä halutaan kategorisoida nimen avulla. Suomennoksessa esiintyi erisnimi *Misse* kissannimenä ja se oli Peukaloisen perheen oma.

Luonnosta tulleita nimiä ovat esimerkiksi hyvin romanttiset nimet, joihin kuuluu *Kielo*, *Orvokki*, *Lemmikki* sekä *Ruusu*. (Ainiala 2008: 270) Lehmännimiä, jotka viittaavat luonteeseen tai ulkonäköön, on hyvin monia. Tällaiset ovat hyvin suorasanaaisia ja aitoja

kuten *Äkkipikainen*, *Äksy* tai *Enkeli*. Ennen mukaan, sellaiset perinteiset suomalaiset lehmännimet kuvailivat usein lehmän ulkonäköä, joista tavallisimmat ovat *Kaunikki* (Kaunike) tai *Punikki*. Lehmännimi on oltava hyvin lempeä ja sointuva nimi ja toisin sanoen, hyvin lehmämäinen.

Tämä nimi on myös sama kohdekielellä. Joskus taas on käytetty pelkästään nimitys *kissa*, joka on aika tavallista juoksevassa tekstissä. Tavutyyppejä ovat usein sellaiset, että nimi lausutaan lyhyesti muodossa 1,2 tai 1,2,3,4 kuten nimissä *Ville*, *Sissi* tai CVC *Söpö*, *Viiru* tai *Höpö*. (Ainiala 2008: 268) Erilaiset nimitykset johdetussa muodossa ovat kissoille tavallisia sellaiset nimet kuten *Miirulainen* tai *Katti Matti* jne. Suurin osa kissojen nimistä on uniikkiniimiä, jotka liittyvät toisiinsa äänteellisesti tai sisällöllisesti.

Ketun nimi, joka oli *Smirre*, esiintyy hyvin usein tarinan eri kohdissa. Se johtuu myös siitä, että tämä eläin seurasi muut eläimet koko matkan ajan. Nimi on myös annettu eläimelle kuvaamaan sen oveluutta. Toinen nimi ilmaisee lastenkirjassa kissalle sopiva nimi, joka on lyhyt mutta ytimekäs, *Misse*.

(2) LT: Smirre

KT: Smirre

LT: Misse

KT: Misse

Tarinassa on eri eläintenlajit kuten linnut, lehmät, kissa ja nämä jakautuvat myös alalajeihin, riippuen niiden ulkonäöstä. Lintuihin kuuluu korppi, harmaahaikara, hanhet, kurjet, merikotka jne. Tässä esiintyy myös haikara, jota nimitetään *herra Ermenrichiksi*. Eräs *Martti* niminen hanhikukko on ruotsiksi *Mårten förargås*, ja se kuvaa hyvin miten se oli johtajahanhi koko parvelle. Sen nimi esiintyi yhteensä kuusi kertaa eri tilanteissa koko tarinan aikana. Hieno, valkoinen kesyhanhi nimeltään *Untuvainen*, on ruotsinkielinen nimi *Garm vitfjäder*. Ratkaisu on siinä mielessä hyvä, että se antaa nimestä suora selitys sen sisällöstä tai materiaalista. Metsähanhet olivat paljon pienempiä kuin kesyhanhi ja höyhenys harmaa, ruskeaan vivahtava. Esitän seuraavaksi isompien lintujen nimet sekä ruotsiksi että suomeksi ja kommentoin aina jälkeenpäin niiden käännösratkaisut.

(3) LT: Bataki

KT: Bataki

LT: Gorgo

KT: Gorgo

Edellä mainitut nimet kuvaavat ensin kaksi eri linnunlajia, jotka ovat korppi ja kotka. Korppilinnun nimi, joka on *Bataki*, samoin kuten kotka nimeltään *Gorgo*, ovat tyypillisiä erisnimiä, koska niitä ei käännetä. Niillä on samanlaiset muodot molemmilla kielillä ja nimet ovat voineet syntyä siitä, miten linnut käyttävät ääntään ja elävät.

(4) LT: Dunfin

KT: Untuvainen

LT: Agar sändeduva

KT: Agar

Ruotsinkielinen nimi *Garm vitfjäder*, on sanaliitto, jossa jälkiosa viittaa linnun höyheniin ja ulkonäköön. Tässä kohdassa kääntäjä on onnistunut antamaan vastineeksi sellainen nimi suomeksi kuten *Untuvainen*, ja se sopii mielestäni hyvin vieraalle lukijalle. Toinen nimi *Agar* toimi lastenkirjassa auttavana lintuna ja oli lajiltaan kyyhkynen.

(5) LT: Ahku

KT: Akka Kebnekaiselainen

LT: Garm vitfjäder

KT: Fumle Drumle

Kohdekielen lintu *Akka Kebnekaiselainen*, on saanut nimensä siitä, että se oli kotoisin Kebnekaisen vuorelta. Se oli linnuista myös vanhin ja viisain sekä tiesi kaikki matkan reitit ulkoa. Lähtökielen nimi *Ahku*, on myös vierasperäinen verrattuna suomenkieliseen nimeen, *Akka Kebnekaiselaiseen*. Nimi viittaa myös suomenkieliseen tunturiin ajatellen kohdekielen

jälkinimi. Ruotsinkielisessä tekstissä, joka on alkuperäisteksti, käytetään sen sijaan vain ilmausta *Akka från Kebnekaise*. Seuraavat lintujen nimet sisältävät molemmat niille sopivat etumääritteet, jolloin on haluttu kaunistaa eläinten ominaisuudet.

(6) LT: Fru Kattuggla

KT: Rouva Lehtopöllö

LT: Fru Sirle

KT: Rouva Sirle

Kirjassa eläimet ovat myös saaneet nimiä, jotka muistuttavat ihmisten nimiä ja esimerkiksi oravalla on oma nimi. Tämä tulee ilmi kun mainitaan erisnimi *Fru Sirle*, jolla on käännösnimi *Rouva Sirle*. Nämä eläimet ovat joskus saaneet nimensä ominaisuuksiensa perusteella ja niitä on pyritty tekemään niin persoonallisia kuin mahdollista. Etuliite *rouva* esiintyi kaksi kertaa eläinten kutsumanimien kontekstissa. Nimiä annetaan myös linnuille niiden ulkonäön tai lajin perusteella. Nimi *Rouva Lehtopöllö*, kuvailee tietyn linnun ominaisuutta hyvin, miten se on ylväs ja tarkkaavainen.

Tämä linnunnimi on saanut etumääritteen *rouva* ja se ilmaisee pöllölinnun ominaisuutta hyvin, miten se oli ylväs ja tarkkaavainen. Ruotsinkielinen sana kattuggla on suomeksi *lehtopöllö*. Ratkaisu on kaiken kaikkiaan hyvä ja tähän kohtaan sopiva. Oravan nimi, joka on feminiininen *Sirle*, on myös lainattu suoraan ruotsista suomeen ja jossakin kohdassa on kirjoitettu pelkästään *Sirle orava*. Mainitsen sen nimi tässä kohdassa koska se muistuttaa hyvin lehtopöllön nimirakennetta.

Villihanhilla on nimet, joilla on vaikutteita saamen kielestä. Suomeksi nämä ovat yksinkertaisesti numeroidussa muodossa kuten *Yksi, Kaksi, Kolme, Neljä, Viisi, Kuusi*. Alkuperäisessä muodossa nämä ovat *Akta, Kuokte, Kolmo, Nälje, Vihta, Kuhтта*, jotka ovat saamenkielisiä nimimuotoja.

(7) LT: Akta	KT: Yksi
LT: Kuokte	KT: Kaksi
LT: Kolmo	KT: Kolme
LT: Nälje	KT: Neljä
LT: Vihta	KT: Viisi
LT: Kuhtta	KT: Kuusi

Hanhien nimet ovat pysyneet suhteellisen samoina ajatellen miten suomenkieliset nimet ovat verrattuna saamenkielisiin alkuperäisiin. Numerosta kolme ja eteenpäin edelliset nimet näyttävät olevan melko samanlaisia keskenään, lukuun ottamatta loppupäätte. Ne kuvaavat tiettyä järjestelmää ja se on luonnollista ajatellen missä muodossa he lensivät.

(8) LT: Herr Ermenrich	KT: Herra Ermenrich
LT: Mårten förargås	KT: Martti hanhikukko

Mårten niminen hanhilintu on saanut suomeksi käännösnimen *Martti hanhikukko* ja se muistuttaa mahdollisimman hyvin alkuperäisen nimen, joka on *Mårten förargås*. Linnut eroavat myös paljon koska ne ovat eri lajia. Toinen merkittävä asia on, että haikaralinnun nimi *Herra Ermenrich*, sisältää nimitys kunnes hanhikukon nimi on ilmaistu pelkästään etunimellä.

4.2 Henkilönnimien käännökset

Koko aineistossa henkilönnimien määrä on yhteensä 11 kappaletta, ja niihin kuuluu etunimet, sukunimi ja sellaiset nimet, joihin liittyy taas titteli /ammatti. Käsittelen jokaista

tarinassa esiintyvä nimikategoria erikseen ja annan ensin esimerkkejä ruotsinkielisestä nimestä ja vastaavasta suomenkielisestä nimestä.

Yleensä henkilönnimet, jotka viittaavat ammattiin tai asemaa kuvaavaan titteliin, sisältävät ihmiselle liittyvän määritteen, kuten *tohtori Hazelius*. Muuten nimien kääntäminen on suhteellisen samanlaista käännöksessä. Tarinan päähenkilöllä on kolme eri nimitystä, jotka ovat *Nils Holgersson*, *Peukaloinen* ja ruotsiksi *Tummetott*. Olen jakanut sellaiset nimet, jotka kertovat jotain henkilön asemasta samaan ryhmään ja kommentoin miten käännösvastineet ovat toimineet käännettäessä ruotsin kielestä suomeen. Nimet voivat vaihdella siten, että etu ja jälkiliite, johon kuuluu *herra* tai *tohtori* vaihtelevat keskenään.

(9) LT: doktor Hazelius

KT: tohtori Hazelius

LT: Karl den elfte

KT: Kaarle yhdestoista

LT: kung Erik

KT: Eerik- kuningas

Edellä mainitut käännösesimerkit ovat hyvin suoraan käännettyjä ruotsista suomeen ja se on ihan luonnollista ajatellen, että muita ratkaisuja ei ole. Nämä ovat myös oikeita henkilöitä. Ruotsinkielinen sana *doktor* ei voi olla muuta kuin *tohtori* suomeksi. Mielenkiintoista on se, että *Karl den elfte* on suomeksi vakiintunut ja virallinen nimi, *Kaarle yhdestoista*. Etunimet ovat myös sellainen nimikategoria, joiden käännösvastineet ovat samanlaisia, sekä ruotsiksi että suomeksi. Tämä kategoria kuvailee erilaiset ammattinimitykset tai tittelit, jotka ilmenevät nimen etuliitteenä, josta ensimmäinen nimi (*tohtori Hazelius*) on hyvä esimerkki. Viimeisessä käännösesimerkissä henkilönnimi eroaa muista siten, että se on kuninkaallinen nimitys ja tällöin sen jälkiosa nimittää henkilön asemaa. Nimi *kuningas Eerik* olisi myös mahdollista käyttää henkilöstä.

Muita nimiryhmiä ovat sellaiset, jotka ilmaisevat vain henkilön etunimi. Tähän kuuluu myös pilkkanimet ja hellittelynimet. Seuraavat esimerkit kuvaavat alkuperäisteoksen siskojen nimet ja niitä erottaa vain muoto, joka ei ole sukunimi, vaan nimike, kuten *Åsa*

hanhipaimen. Etu- ja sukunimet on käännetty ruotsista suomeen sujuvasti ja kuvailevasti. Pilkkanimeen kuuluu esim. *Härjulf*, ja se kuvaa erään norjalaismiehen lempinimi. Hänen nimi liittyy myös tiettyjä ominaisuuksia tai käytöstapoihin kuten se, että hän raivostui helposti.

(10) LT: Mats	KT: Mats
LT: Åsa gåsapiga	KT: Åsa hanhipaimen
LT: Härjulf	KT: Härjulf
LT: Långläpp	KT: Paksuhuuli

Näiden nimien käännökset ovat suhteellisen samanlaisia, paitsi, että toisessa käännöksessä nimen jälkiliite antaa henkilönimelle todellisen merkityksen siten, että se kuvaa ihmisen asemaa. Kääntäjä on tyytynyt eksplisiittiseen, selittävään menetelmään, jolloin nimestä annetaan suora käännösvastine ruotsista suomeen. Toinen mahdollinen ratkaisu olisi antaa suomeksi sellainen käännösnimi kuten *Åsa hanhipiika*, mutta se ei anna riittävän hyvää selitystä erisnimestä. Ruotsinkielinen nimi *Åsa* on kuitenkin säilynyt, sekä lähtö, että kohdekielellä. Pilkkanimi *Härjulf* on saanut sama muoto molemmilla kielillä mutta viimeinen nimi, joka on *Långläpp*, kuvailee patsasta ja se on suomeksi erilainen nimi. Nämä esiintyvät suomennoksessa ja sen takia käsittelen niitä.

Tavallisin tapa kuvailla ihmistä ennen oli patronyymien käytön avulla, kuten *Henrik Matinpoika*, joka tulisi ruotsiksi olemaan *Henrik Mattsson* tai pelkästään sukunimi *Mattila*. Silloin melkein useat ihmiset, jotka asuivat maaseudulla, tunsivat tämän henkilön. (Ainiala 2008: 273) Mielenkiintoista on kuitenkin se, että suomenkieliset vastineet tietyistä nimestä, esim. *Matti* ei ole välttämättä sama nimi ruotsiksi, vaan se vaihtelee joissakin tapauksissa.

Henkilönnimien kääntämisessä otetaan myös huomioon sellaiset muodot, että ihmistä tunnistetaan etunimen sekä sukunimen avulla. Patronyyminen muoto on se, kun nimet ilmaisevat isän lapset. Silloin kyse voi olla tyttärestä tai pojasta, josta sellaiset sukunimet kuten *Andersson* tai *Andersdotter* kertovat (Blomqvist 1993: 14). Vastaavanlainen muoto

äidin lapsesta ovat *Evasson* (poika) tai *Evasdotter*. Nämä kutsutaan siten *matronyymisiksi nimiksi*. Nämä nimet eivät olleet periytyviä nimiä vaan kertoivat siitä, kenen tyttärestä tai pojasta oli kyse. Patronyymi sekä matronyymi voi samalla viitata äidin tai isän vanhempiin ja silloin tämä kutsutaan nimellä *primaaripatronyymiksi* (Ainiala 2008: 171.)

(11) LT: Nils Holgersson	KT: Peukaloinen
LT: Rosenbom	KT: Rosenbom
LT: Bronsmannen	KT: Pronssimies
LT: Träkarlen	KT: Puu- ukko

Lempinimiin kuuluu myös varsinainen käännös Nils Holgerssonista, joka on suomeksi *Peukaloinen*. Suora käännös henkilönimestä olisi suomeksi Nils Holkerinpoika. Suomenkielinen nimi antaa myös oiva ratkaisu siitä, miten pienestä ihmisestä saa sille sopivan nimen, joka on tullut olemaan juuri yhtä pieni kuin *Peukalo*. Jotkut toiset nimet on ilmaistu taas pelkällä sukunimellä ja se esiintyy edellisen esimerkin nimen kohdalla, joka on *Rosenbom*.

4.3 Paikannimien ja luontonimien käännökset

Paikannimien määrä on yhteensä 83, ja niihin kuuluvat kaupungit, maakunnat sekä vesistöt ja vuoret, jotka ovat myös luontonimiä. Kaupunkien ja maakuntien nimet ovat oikeita nimiä, ja osalla on olemassa viralliset suomenkieliset nimet ja osalla ei. Analysoin seuraavaksi lukuisat sellaiset paikkakunnat sekä luontonimet erikseen, kuten vesistöt ja järvet.

Vesistönnimistä ovat hyviä esimerkkejä nimet kuten Ruotsissa oleva *Mälaren*, joka suomeksi on käännetty vain *Mälareniksi*. Muita järvennimiä ovat suomeksi esim. *Siljanin*

järvi, joka on ruotsiksi pelkästään nimi *Siljan*. Sellaiset kaksiosaiset paikannimet suomeksi kuten *Itä- Götanmaa* tai *Länsi- Götanmaa*, ovat ruotsiksi kirjoitettu yhteen, kuten mm. *Östergötland* sekä *Västergötland*. Jokien ja järvien nimet liittyvät myös erilaisiin paikannimiin, joiden käänntöstapa on mutkatonta ruotsista suomeen. Paikannimien käänntöksessä joudutaan ottamaan huomioon, että joskus on kyse kaupungista ja joskus taas maakunnasta.

(12) LT: Ronnebyfors	KT: Ronnebyjoki
LT: Torne älv	KT: Tornionjärvi
LT: Skagern	KT: Skagerin järvi
LT: Göta kanal	KT: Götan kanava
LT: Ljunga älv	KT: Ljunganjoki

Olen antanut neljä sellaista esimerkkiä, jotka kuvaavat vesistönnimet kuten joet sekä järvet, joissa etuosa kuvaa nimi ja jälkiosa määrittää sitä kohdekielellä. Ensimmäinen nimi, joka on vesistönnimi *Ronnebyjoki* suomeksi, eroaa hieman rakenteeltaan luontonimestä *Tornionjärvi*. Tämä johtuu osittain siitä, että *Tornio* on kaupunki verrattuna pieneen vesistönnimeen. Jos tämä olisi ollut sellainen joki kuten *Ljungaälv*, se olisi suomeksi myös kirjoitettu yhteen, mm. *Ljunganjoki*. Olen käsitellyt myös muita nimiä, jotka liittyvät erilaisiin luontonimiin ja ne ovat mm. *Skagerin järvi*, joka on lähtökielellä, eli ruotsiksi vain nimi *Skagern*.

Vesistöjen suorat käänntökset ilmenevät sellaisissa paikannimissä kuten toiseksi viimeinen *Göta kanal*, joka on suoraan käänntetty *Götan kanavaksi*. Toinen luontonimi, joka on *Siljanin järvi*, on suomeksi kaksiosainen sana, jolloin etuosa määrittää koko nimi. Ruotsiksi tämä lausutaan pelkästään *Siljan*, mikä voi olla suomenkielisille lukijalle vaikea tietää.

Vesistönnimiin kuuluu myös sellaiset pienemmät joet ja putoukset, jotka eivät ole niin kovin kuuluisia. Tähän kuuluu esim. *Kvarnsvedenin* putous, jolla on samanlainen nimi sekä ruotsiksi- että suomeksi. Järvien nimet ovat suomennettu niin, että keskeinen vesistönnimi on säilynyt ruotsin ja suomen kielen välillä.

Analysoin seuraavaksi esimerkissä 13 ja 14 erilaiset vesistönnimet, joihin kuuluvat järvet ja joet. Monet näistä ovat hyvin samanlaisia keskenään ajatellen, että esim. *Skabersjö* ja *Tännforsen* nimisellä vesistönnimellä ei ole käännösnameä. Puolet näistä vesistönnimistä on samanlainen nimi myös käännettäessä.

(13) LT: Lilla Karlsön
LT: Vombsjön

KT: Lilla Karlsön saari
KT: Vombjärvi

Ensimmäinen saarennimi on nimeltään *Lilla Karlsön* ja tämä on saanut käännösvaiheessa jälkimääritteenä luontonimi, joka on paikannimen määrite, eli saari. Ainut ero ruotsinkielisestä nimestä on se, että tällöin on käytetty genetiivimuoto. Tässä kohdassa kääntäjälle on ollut helppoa käyttää samaa nimeä myös suomeksi. Toinen vesistönnimi, joka on ruotsalainen *Tännforsen* seuraavassa esimerkissä 14, noutaa samanlainen käännösmuoto kun sitä käännetään. Muuten vesistönnimien vastakohtat toimivat moitteettomasti kielten välillä. Mielenkiintoista on myös se, että toinen vesistönnimi, joka on *Vombsjön* yllä mainitussa esimerkissä, on suomeksi *Vombjärvi*. Se ei ole käännetty suoraan ruotsista suomeen niin kun on tapahtunut luontonimi *Skabersjön* kanssa.

(14) LT: Djupafors
LT: Skabersjö
LT: Marsstrand
LT: Tännforsen

KT: Djupafors
KT: Skabersjö
KT: Marsstrand
KT: Tännforsen

LT: Fryksdalen

KT:Fryksdali

Nämä nimet ovat sopeutettuja suomen kieleen mutta eivät ole käännetty. Mielenkiintoista on se, miksi esim. ruotsinkielinen vesistö nimi *Fryksdalen* on suomeksi *Fryksdali*. Toinen mahdollinen ratkaisu voisi olla suora käännösmenetelmä, jolloin nimi käännettäisiin suomeksi muotoon *Frykenin laakso*. Ensimmäinen nimi, joka on *Djupafors* ei ole käännetty osittain kuten esim. *Ronnebyfors*.

Vesistönnimiin kuuluu myös tietyt joet ja rannat, jotka on käännetty suhteellisen samalla tavalla kuin järvien nimet. Niitä on kuitenkin aika vähän verrattuna järviin ja joskus voi olla vaikea tietää, onko kyse maakunnasta tai luontonimestä. Esimerkiksi sellaiset paikannimet kuten *Härjedalen* tai *Älvdalen*, voivat aiheuttaa hämmennystä sellaiselle, joka ei tiedä että ne ovat maakuntia. Ruotsin maa koostuu hyvin monista eri paikkakunnista ja siksi on tärkeää osata erottaa maakunnat esimerkiksi luonnonpaikoista. Alla olevissa vesistönnimissä kääntäjä on pyrkinyt säästämään ruotsinkielisen nimen mahdollisimman hyvin.

(15) LT: Klara älv

KT: Klarjoki

LT: Mälaren

KT: Mälaren

LT: Stora sjöfallet

KT: Stora sjöfallet

Ruotsin kielessä eri vesistöjen nimet eroavat hieman kohdekielen ratkaisusta. Ruotsinkielinen *Klara älv* on käännetty suomeksi niin, että nimi on yhdyssana, *Klarjoki*. Nimi on käynyt läpi muutoksen kun sitä on muunneltu alkukielestä toiselle kielelle. Toinen nimi, joka on *Mälaren*, antaa aidon selityksen tarkoitteesta, että se on järvi, mutta suomenkielisellä nimellä ei kuitenkaan ole mitään määritettä. Vesiputous nimeltään *Stora Sjöfallet* on kuuluisa nähtävyys Ruotsissa ja mielenkiintoista on, miten tämä nimi on pysynyt alkuperäisenä myös kohdekielessä. Yksi kääntäjän mahdollisista ajatuksista on ehkä se, että hän on ajatellut ihmisten tunnistavan tämä paikkaa parhaiten käyttämällä ruotsinkielistä nimeä.

Aineistossa esiintyy myös kaupunkien nimiä. Kaupungit nimeltään *Sundsvall* tai *Jönköping*, mainitaan tarinassa. Kaikki kaupungit lukuun ottamatta kaksi, kirjoitetaan eri tavalla ruotsin ja suomen kielessä. Silloin on tavallista, että käytetään paljon ulkomaiden paikannimiä, joilla on suomenkielinen asu ajatellen *Tukholma*, joka ruotsiksi on Stockholm ja kohdekielen *Uppsala* verrattuna ruotsin kielen Uppsalaan jne. (Ingo 2000: 300).

(16)	LT: Uppsala	KT: Upsala
	LT: Luleå	KT: Luulaja
	LT: Göteborg	KT: Götepori
	LT: Gränna	KT: Grenna

Alkuperäisnimestä käy ilmi, että ensimmäisen kaupungin nimi edellä mainitussa esimerkissä on *Uppsala* ja kun sitä on käännetty suomeksi, on tapahtunut muutos. Suomeksi tämä kaupunki kirjoitetaan yhdellä p:llä verrattuna ruotsinkieliseen nimimuotoon. Toinen kaupunki nimeltään *Luleå*, on suomeksi käännetty *Luulajaksi*. Ruotsalainen kaupunki *Göteborg* on suomeksi käännetty hyvin sujuvasti muotoon *Götepori*. Esimerkissä viimeinen paikannimi on *Grenna* ja se eroaa äänneyhdistelmän vuoksi alkukielestä, joka on kirjoitettu ä: kirjaimella.

Nämä ovat olemassa olevia suomenkielisiä nimiä (esim. 17), jotka ovat yleisessä käytössä, kuten *Tukholma- Stockholm*. Kaupunki nimeltään *Örebro*, on tullut olemaan myös sama käännösvastine suomeksi, joka on ihan hyvä ratkaisu. Äänneyhdistelmän vuoksi se kuitenkin eroaa suomen, ja ruotsin kielen välillä. Tämä koskee myös toinen nimi seuraavassa esimerkissä, joka on *Norrköping*.

(17)	LT: Stockholm	KT: Tukholma
	LT: Norrköping	KT: Norrköping

LT: Örebro

KT: Örebro

Alla olevissa kaupunginimissä, ensimmäinen kuvailee sellainen kuten tarinassa oleva *Vineta*. Se oli tarinassa vajonnut pohjaan kauan sitten mutta syntynyt uudelleen ja saanut uuden nimen. Muut nimet ovat oikeita ja vakiintuneita nimiä, sekä suomen, että ruotsin kielellä. Siksi niiden rakenteelle ei ole tehty minkäänlaisia muutoksia vaan ne ovat pysyneet samana.

(18) LT: Vineta

KT: Vineta

LT: Strängnäs

KT: Strängnäs

LT: Sundsvall

KT: Sundsvall

LT: Jönköping

KT: Jönköping

Maakunnat ovat myös hieman erilaisia verrattuna kaupunkiin ja niiden nimet ovat tämän seurauksena myös pidemmät. Annan seuraavaksi tästä muunnoksesta esimerkkejä, jolloin maakuntien nimet ruotsista suomeen seuraavat samanlaista kaavaa käännosvaiheessa.

(19) LT: Sörmland

KT: Sörmlanti

LT : Värmland

KT: Vermlanti

LT: Gotland

KT: Gotlanti

LT: Uppland

KT: Uplanti

LT: Halland

KT: Hallanti

LT: Småland

KT: Smoolanti

LT: Dalsland

KT: Dalsland

Maakuntien nimet eroavat alkukielen ja lähtökielen välillä siten, että ainoastaan loppuosa on käännösprosessissa muuttunut toiseksi. Se toimii hyvin ja nimen tunnistettavuus on pysynyt aika samanlaisena myös suomeksi. Lopussa oleva ruotsalainen maakuntanimi kuin *Halland*, on suomeksi saanut käännös nimi *Hallanti*. Luonnollinen selitys tähän muutokseen on se, että ruotsinkielinen d on muuttunut suomen kielen t:ksi. Erikoista myös näiden maakuntien käännöksessä on se, miten esimerkiksi maakunta nimeltään *Värmland* on käännetty *Vermlantiksi*. Kirjoitustavasta huomaa, että nimi on muokattu kun on kääntänyt se kohdekielille. Se on vakiintunut ja olemassa oleva nimi samoin kuten *Uplanti*. Yksi selitys on varmaan se, että nimen säilymiselle on haluttu saada esiin sellainen vastaus suomeksi, joka on mahdollisimman paljon alkuperäismuotoinen. Joitakin yksiosaisia nimiä on käytetty sellaisinaan ja joillekin on löytynyt vakiintunut nimenmuoto suomeksi, esim. *Skåne* seuraavassa esimerkissä 20.

Yllä olevissa nimissä ainoastaan viimeinen, joka on *Dalsland*, on samanlainen nimi molemmilla kielillä. Kaikki nämä yllä mainitut maakuntien nimet ovat rakenteeltaan hyvin samanlaisia sekä ensimmäisellä, että toisella kielellä vaikka suomenkieliset nimet vaihtelevat hieman alkuperäisistä nimistä.

Näiden lisäksi on myös olemassa sellaisten nimien käännöstapauksia, joilla ei ole mitään muuta vastakohta lähtökielille ja näitä on muutamia. Maakunta nimeltään *Uplanti*, joka tulee ruotsinkielisestä *Uppland*, on käynyt läpi vaiheen, kun kahdesta kirjaimesta muuttuu yhdeksi. Suomenkielinen ja vastaava nimi maakunnasta *Uplanti* tarkoittaa kaikki ne maat, jotka sijaitsevat rannikon yläpuolella.

Yksiosaisien maakuntien nimet ovat myös aika erilaisia kun on kyse ruotsinkielisestä sekä suomenkielisestä nimestä. Ne ovat lyhyempiä ja siten helpompia kääntää toiselle kielelle. Annan niistä pari esimerkkiä ja kommentoin jälkepäin miten kääntäjä on onnistunut ratkaisemaan nimien käännöstapa alkuperäisestä nimestä kohdekielen. Nimet vaihtelevat yleensä pituudeltaan ja kirjoitustavaltaan jonkin verran toisistaan. Käännöslainat ovat sanoja, joita käännetään niin, että saadaan sana, joka mahdollisimman paljon muistuttaa

lähtökielen sanaa. Tällöin molemmat osat ovat käännetty erikseen (Ingo 1990: 211). Alla olevissa nimissä kaikki ovat pysyneet muuttumattomana.

(20) LT: Blekinge	KT: Blekinge
LT: Skåne	KT: Skåne
LT: Närke	KT: Närke

Maakuntanimi *Skåne* on sama käännösnimi suomeksi samoin kuten kaikki muut yllä olevassa esimerkissä. Lausunto pysyy näin samana kielten välillä ja tunnettu ruotsalainen maakunta *Småland*, (esim 19) kirjoitetaan suomeksi myös samalla tavalla. Muut nimet, jotka edustavat ruotsalaiset nimet *Blekinge* ja *Närke*, ovat olemassa olevia ja ne pysyvät muuttumattomina.

Seuraavissa paikannimissä käänös on tapahtunut niin, että muoto on pysynyt samana ja vaikka ruotsinkielinen sana *land*, vastaa suomeksi *lanti*, on helppo nähdä miten yksiosaisien maakuntanimien rakenne on pysynyt samanlaisena molempien kielten välillä. Esimerkissä 20, maakunta *Blekinge* on johdos alkuperäisestä adjektiivista *blek*, joka suomeksi tarkoittaa *kalpea*, ja se on myös tarkoittanut rauhallisuutta. (Wahlberg 2003: 14) Yksiosainen maakuntanimi, joka esiintyy viimeisessä esimerkissä *Närke*, on myös samanlainen sekä lähtökielellä että kohdekielellä.

(21) LT: Gästrikland	KT: Gästrikland
LT: Hälsingland	KT: Hälsingland
LT: Gellivaara	KT: Jällivaara
LT: Dalarna	KT: Taalainmaat
LT: Munkfors	KT: Munkfors
LT: Härjedalen	KT: Härjedalen

Käännettäessä maakuntien nimet ruotsista suomeen, on tärkeää pitää mielessä, että sellaiselle nimelle, jota tiedetään olevan olemassa, ei tarvita erityistä käännöstä. Nimi tulee aina pysymään sellaisenaan. Ruotsalainen maakunta *Gellivaara*, on suomeksi käännetty *Jällivaaraksi* ja se on vakiintunut sekä suomenkielinen nimi. Ensimmäiset maakunnat *Gästrikland*, samoin kuten *Hälsingland*, ovat tuttuja ruotsalaisia maakuntia ja ne tulevat aina olemaan myös sama suomeksi. Ruotsin maakunta *Dalarna*, on käännettäessä muuttunut monikkomuotoiseksi *Taalainmaat*. Viimeinen maakunnan nimi *Härjedalen* on samanlainen, sekä lähtö, että kohdekielellä.

On yleistä, että käännettäessä suomeksi erilaisia paikannimiä, käytetään mahdollisimman suoraa käännöstä, jolloin esim. kaksiosaisessa paikannimessä, sen etuosa on yleensä säilynyt. Tämä johtuu myös siitä, että nimi on oikea, olemassa oleva ja sellainen, jolle ei ole vastaavaa suomenkielistä nimeä. Toinen havainto on se, että maakunta, jossa Nils vieraili, nimeltään *Ångermanland*, on sama käännösvastine sekä ruotsiksi että suomeksi.

Seuraavaksi annan esimerkkejä niistä pitäjistä ja kylistä, jotka mainitaan lastenkirjassa. Neljä ensimmäistä pihannimeä ovat suhteellisen samanlaisia sekä ruotsiksi että suomeksi ja kääntäjä on pyrkinyt säilyttämään keskeinen merkitys niin, että suomenkielinen nimi vastaa suhteellisen hyvin alkuperäistä nimeä. Ainut eroava nimi on paikannimi *Fellingsbro*, jolla ei ole mitään jälkiliitettä ruotsiksi mutta kyllä suomennoksessa.

(22) LT: Vemmenhögs socken	KT: Vemmenhögin pitäjä
LT: Fellingsbro	KT: Fellingsbron pitäjä
LT: Jönåkers härad	KT: Jönåkerin pitäjä
LT: Ottenby	KT: Ottenbyn kuninkaankartano

Nämä paikannimet antavat tietoa siitä, mistä kartanosta tai pitäjästä (joka on ainoastaan yksi) nimi koskee. Nimet ovat käännetty niin, että vastineet ilmaisevat mahdollisimman tarkkaan sitä, mitä kyseinen nimi edustaa. Erilaiset substantiivinitimet tai ominaisuuksia on

käytetty hyväkseen, jotta olisi helppo ymmärtää niiden merkitys paikan sijaintiin. Muuten kaikki nimet on lainattu suoraan alkuperäisteoksesta kohdekieleen. Nils Holgerssonin kotipaikka, joka on *Vemmenhögin pitäjä*, on käännetty suoraan ruotsista suomeen.

Seuraavat kaksi paikannimeä kuvaavat tarinassa olevat fiktiiviset nimet. Ne eroavat toisistaan siinä, että ensimmäinen nimi on kohdekielellä merkitykseltään hieman eri kuin lähtökielellä mutta toinen nimi on taas käännetty kokonaan ruotsin kielestä suomen kieleen.

(23) LT: Penningby

KT: Rahala

LT: Lyckåker

KT: Onnenpelto

Esimerkiksi edellä mainittu nimi, joka on suomeksi kylännimi *Rahala*, voi lukijalle ehkä helposti tulla mieleen se, että paikka on hyvin rikas tai muuten kuuluisa. Seuraavassa kohdassa, jossa on sellainen paikannimi kuten *Tyhjälä*, ruotsiksi *Tuggelite* (esim. 24), se kuvailee vastakohtaisesti köyhien ihmisten olinpaikka.

(24) LT: Tuggelite

KT: Tyhjälä

LT: Grynlösa

KT: Puutekylä

LT: Äggeberga

KT: Munämäki

LT: Häckeberga

KT: Häckeberga

Toinen nimi yllä olevassa esimerkissä suomenkielinen paikannimi, joka on *Puutekylä*, tulee alkuperäisesti ruotsinkielestä nimestä *Grynlösa*. Tämä nimi viittaa myös köyhyyteen ironisella tavalla. Kolmannessa nimessä edellä olevassa esimerkissä (*Munämäki*), käänös on tapahtunut niin, että nimen molemmat osat on käännetty suomeksi. (Ingo 1990: 241) Viimeinen paikannimi, joka on *Häckeberga*, (esim. 24), on rakenteeltaan aika samanlainen kuin sen edeltävä nimi *Äggeberga*. Tämä paikannimi *Äggeberga*, on saanut juuri sellaisen

kiehtovan muodon, joka mahdollisimman hyvin kuvailee lintujen elämää ja olosuhteet. Nimi *Häckebergan* osalta on kuitenkin käytetty sitaattilaina, eli sama nimi käytetään molemmilla kielillä.

Alla olevissa esimerkeissä vertaan erilaisten vuorten nimien kääntäminen alkukielestä kohdekieleen. Ne ovat tarinassa olevat *Kullaberg* sekä *Kyöpelinvuori*.

(25)	LT: Kullaberg	KT: Kullaberg
	LT: Blåkulla	KT: Kyöpelinvuori

Kolme seuraavaa nimeä ovat myös saamelaisnimet sekä Ruotsissa oleva tuttu paikka nimeltään *Kirunavaara*, jonka ruotsinkielinen vastine on pelkästään *Kirunafjällen*. Äänneyhdistelmän vuoksi ensimmäinen nimi on saanut kohdekielellä sille erilainen muoto. *Luossavaara* oli saamelaisten oma malmivuori ja nimi on näin pysynyt samana molemmilla kielillä.

(26)	LT: Sarjektjokkå	KT: Sarjektjokko
	LT: Kirunafjällen	KT: Kirunavaara
	LT: Luossajaure	KT: Luossajaure
	LT: Luossavaara	KT: Luossavaara
	LT: Svappavaara	KT: Svappavaara

Pohjois- Ruotsin tuntureille on olemassa saamelaisia tai suomalaisia nimiä, joita esiintyy aineistossa. Se, mikä on monelle tuttu, lienee olla, että noidanvuori *Blåkulla* (esim. 25) on tunnettu noitien paikka. Ensimmäinen nimi samassa esimerkissä, *Kullaberg*, on Skånessa oleva luontonimi ja aiempi mainittu vuorennimi *Blåkulla* on fiktiivinen nimi. Saamelaisnimi sellaiselle vuorelle kuten *Sarjektjokko* tai *Porsotjokkå* on vierasperäinen ja

toinen kuuluisa mutta lyhyt vuorennimi on lastenkirjassa tullut olemaan saamenkielinen nimi *Nuolja*.

4.4 Kulttuurinimien käännökset

Käsittelen seuraavaksi eri rakennusten nimiä, joihin kuuluvat kartanot, linnat ja kirkot. Nämä nimet vaihtelevat jonkin verran toisistaan ja se riippuu myös olosuhteista sekä siitä, missä tämä paikka sijaitsee. Ensimmäinen nimi on kirjailijan kuuluisa kotikylännimi, joka on *Mårbacka*. Nimi lainataan suoraan käännökseen ja myös ruotsin kielen kirjoitusasu säilytetään.

(27)	LT: Mårbacka	KT: Mårbacka
	LT: Dybecks herrgård	KT: Dybekin kartano

Aineistossa on myös erilaisten linnojen sekä kirkkojen nimiä, joihin kuuluu myös tunnettujen luostarien nimet Ruotsissa. Nimien loppuosa kertoo millaisesta rakennuksesta on kyse. Loppuosat on aina käännetty suomeksi hyvin suunnitellusti.

(28)	LT: Gripsholms slott	KT: Gripsholmin linna
	LT: Helga Birgittinerklostret	KT: Pyhän Birgitan luostari

Pyhä Birgitta on historiallinen henkilö, jonka vakiintunut nimi suomeksi on sama kuin ruotsiksi, *Heliga Birgitta*. Se on viimeinen nimi, joka ilmaisee kuuluisa luostari ja tyypillistä on se, että suomen kieli käyttää kaksoisnimeä ja erottaa nimi vaikka se on kirjoitettu yhteen lähtökielessä, kuten *Heliga Birgittinerklostret*.

Tarinassa on myös muutamat tunnetut kirkot, jotka kaikki sijaitsevat eri paikkakunnilla. Käsittelen seuraavassa kohdassa kaikki viisi erikseen, joista tunnetuin lienee olla *Vadstenan kirkko*.

(29) LT: Uppsala domkyrka	KT: Upsalan tuomiokirkko
LT: Leksands kyrka	KT: Leksandin kirkko
LT: Linköpings kyrka	KT: Linköpingin kirkko
LT: Mora kyrka	KT: Moran kirkko
LT: Vadstena kyrka	KT: Vadstenan kirkko

Yllä mainitut nimet on käännetty suoraan ruotsista suomeen lukuun ottamatta, että on joitain eroja kun otetaan huomioon ensimmäinen käännösnimi, joka on *Upsalan tuomiokirkko*. Kaikki yllä olevat nimet esimerkissä 29 ovat olemassa olevia paikkakuntia, joiden nimiä ei käännetä vaan ne saavat pitää oman nimimuotonsa.

Kulttuurinimistä ainoastaan yksi on käännetty suoraan, kirjailijan kotiseutu (Mårbacka) ja muut ovat muokattuja. Yhteensä kaikki erisnimet, joihin kuuluu paikannimet (ja jotka olen käsitellyt työssäni) henkilönnimet sekä eläintennimet ovat, 98 kappaletta. Kulttuurinimet ovat kaikista kategorioista se, joka sisältää eniten rakennuksia ja joihin kuuluu esimerkiksi sadussa olevat sillat, padot, hautausmaat, kaupungit, kylät tai kaupunginosat. Tavallista on, että kaupunki tai katu on voinut saada sille kuuluva muistonimi tietystä tapahtumasta jne.

5 PÄÄTELMÄT

Tavoitteeni on ollut tutkia erisnimet vuonna 1989 ilmestyneessä käännöksessä *Peukaloisen ihmeellinen matka*. Olen verrannut käännöksen erisnimet vuoteen 1907 ilmestyneeseen alkuperäisteokseen Nils Holgerssonin ihmeellisestä matkasta. Olen tutkinut kaikki erisnimet, joita on 130 yhteensä ja vertaillut niiden käännökset ruotsista suomeen. Niitä ovat erilaiset paikannimet, henkilönnimet, kulttuurinimet, eläintennimet sekä luontonimet. Tutkin millaisia ratkaisuja kääntäjä tekee kun hän siirtää nimet kielestä toiseen. Olen analysoinut, onko nimi pysynyt samana alkuperäisestä kielestä tai muokattu jollain tavalla.

Paikannimien käännökset vaihtelevat hyvin paljon, riippuen millaisesta nimestä on kyse. Siihen liittyy myös tietoa, kuten paikan sijainnista tai tarkoituksesta. Tärkeää on se, jos kyse on maatila, pitäjä tai kartano.

Tämä koskee myös kulttuurinimiä (kirkot, luostari) ja luontonimet. Ne on käännetty ruotsista suomen kielelle siten, että kääntäjä on pyrkinyt säästämään alkukielen nimen muoto. Jotkut paikannimet ovat oikeat, toiset fiktiiviset ja sitten on vakiintunut nimi, joka on olemassa oleva tai käännösnimi. Luontoonimiin kuuluu yleensä sellaiset kuvaavat nimet kuten vuortennimet, vesistöjen nimet sekä laaksojen nimet. Ne on käännetty niin, että suurin osa nimistä on sellaisia, että lukija huomaa katsoa ja ymmärtää, millaisia ihmisiä siellä asuvat. Toinen tärkeä asia on myös se, miten ihminen, joka asuu kyseisellä alueella, on sitoutunut kyseiseen paikkaan. Kääntäjälle on voinut olla tärkeää antaa lukijalle hyvin selittävä ja kertova nimi, jotka lapset myös osaavat hahmottaa.

Suomenkielisestä kirjasta olen poiminut kaikki nimet ja käsittelen jokaista erikseen. Suomenoksessa ei esiinny yhtä monipuolisesti ja kattavasti tietoa samalla tavalla kuin alkuperäisessä teoksessa, koska suomennos on lyhennelmä alkuperäisestä teoksesta.

Työni tärkeimmät havainnot ovat olleet, että useimmissa tapauksissa sekä nimen etu- että jälkiosa käännetään kun on kyse fiktiivisistä eläinten tai ihmisten nimistä. Osa paikannimistä on oikeita, todellisia ja toiset keksittyjä nimiä. Oikeista nimistä on käytetty vakiintuneita vastineita.

Minun mielestäni kääntäjät ovat tehneet hyvän ja perusteellisen työn nimien osalta. He ovat onnistuneet saamaan tärkeimmät paikannimet Ruotsissa sekä henkilöiden nimet ja kulttuurinimet mukaan käännökseen. Tällä tavalla lukijan on helppo pysyä mukana tarinassa. Hypoteesini oli se, että usein nimet käännetään kokonaan alkukielestä kohdekieleen mutta olen havainnut, että se ei aina pidä paikkaansa.

LÄHTEET

- Ainiala, Terhi & Saarelma, Minna & Sjöblom, Paula (2008) *Nimistöntutkimuksen perusteet*. Tietolipas 221. SKS Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Blomqvist, Marianne (1993). *Personnamnsboken*. Loimaa: Loimaan kirjapaino
- Lagerlöf, Selma (2014): Selma Lagerlöf sällskapet. Saatavilla: <http://www.selmalagerlof.org/selma>. Lainattu: 12.6.2014
- Ingo, Rune (2007). *Konsten att översätta*. Översättandets didaktik och praktik. Studentlitteratur. Danmark
- Ingo, Rune (2000). *Suomen kieli vieraan silmin*. Vaasan humanistinen tiedekunta. Nykysuomen ja kääntämisen laitos
- Ingo, Rune (1990). *Lähtökielestä kohdekieleen*. Johdatusta käänntieteteeseen. Studentlitteratur. Juva. WSOY
- Kjersén, Edman, Lena (2007). *Barn och ungdomsböcker genom tiderna*. Lärare lär. Natur och kultur. Stockholm
- Kiviniemi, Eero (1993) *Iita Linta Maria*. Etunimiopas vuosituhatien vaihteeseen. Jyväskylän yliopisto. SKS. Gummerus kirjapaino oy.
- Klingberg, Göte (1968). *Moderna barnböcker (efter år 1840)*. Barn och ungdomsboken förr och nu. Natur och kultur
- Kotus (2005) Kotimaisten kielten keskus. Institutet för de inhemska språken
- Lappalainen, Irja (1997) *Suomalaisten lasten ja nuorten kirjallisuus*. 2. Uudistettu painos. Espoo
- Lagerlöf, Selma (1908). *Nils Holgerssons underbara resa genom Sverige*. Bonniers bokförlag. Stockholm
- Modéer, Ivar (1989) *Svenska personnamn: handbok för universitetbruk och självstudier*

- Malmberg, Hans (1982). *Nils Holgerssonin ihmeellinen matka*. Albert Bonniers förlag. Belgia. Italia. 1989. Suomennos Selma Lagerlöfin ruotsinkielisestä versiosta
- Oittinen, Riitta & Mäkinen, Pirjo (2001) *Alussa oli käänös*. 5 painos. Tampereen yliopistopaino oy. Juventus
- Oittinen, Piehl & Iisa. (2000) *Kielenhuollon käsikirja*. Gummeruksen kirjapaino oy. Jyväskylä
- Oittinen, Riitta (1995). *Kääntäjän karnevaali*. Vammalan kirjapaino oy. Tampere
- Otterbjörk, Roland (1985). Svenska förnamn. *Kortfattat namnlexikon*. Stockholm. Norstedts tryckeri
- Paikkala, Sirkka (2004). *Se tavallinen Virtanen-* suomalaisen sukunimikäytännön modernisoituminen 1850- luvulta vuoteen 1921
- Paikkala, Sirkka & Pitkänen, Ritva Liisa & Slotte, Peter (1999). *Yhteinen nimiympäristömme*. Nimistösuunnittelun opas
- Paikkala & Mikkonen (1993) *Suomalaiset sukunimet*. Vaasan yliopiston kirjasto. 5 painos. Keuruu
- Taubert, Päivö & Klinting, Lars (1989). *Nils Holgerssonin ihmeellinen matka*. WSOY. Werner & Söderström osakeyhtiö. Helsinki
- Vehmas- Lehto, Inkeri (1999). *Kopiointia tai kommunikaatiota? Johdatus käännösteoriaan*. Finnlectura. 2 Painos. Yliopistopaino. Helsinki
- Wahlberg, Mats (2003) *Svenskt ortnamnslexikon*. Uppsala universitet. Språk och folkminnesinstitutet

LIITE 1. Henkilönnimet

Bronsmannen
doktor Hazelius
Kung Erik
Härjulf
Karl den elfte
Långläpp
Mats
Nils Holgersson
Träkarlen
Rosenbom
Åsa gåsapiga

Pronssimies
tohtori Hazelius
Eerik kuningas
Härjulf
Kaarle yhdestoista
Paksuhuuli
Mats
Peukaloinen
Puu-ukko
Rosenbom
Åsa hanhipiika

LIITE 2. Eläinten nimet

Agar sändeduva
Ahku
Akta
Bataki
Dunfin
Herr Ermenrich
Fumle Drumle
Gorgo
Gull-Lilja
Fru Kattuggla
Fru Sirle
Kuokte
Kolmo
Kuusi
Mårten förargås
Misse
Majros

Agar
Ahku Kebnekaiselainen
Yksi
Bataki
Dunfin
Herra Ermenrich
Fumle Drumle
Gorgo
Lilja
Rouva Lehtopöllö
Rouva Sirle
Kaksi
Kolme
Kuhтта
Martti hanhikukko
Misse
Mansikki

Nälje
Rödlinna
Smirre
Stjärna
Vihta

Neljä
Rödlinna
Smirre
Tähdikki
Viisi

LIITE 3. Luontonimet

Domnarvet
Djupafors
Fryksdalen
Göta kanal
Hjälmare
Hjälstaviken
Lilla Karlsö
Klara älv
Kvarnsveden
Kebnekaise
Kirunavaara
Ljunga älv
Mälaren
Munkfors
Marsstrand
Ronnebyfors
Sarjektjokkå
Stora sjöfallet
Skagern
Siljan
Torne älv
Tännforsen
Tåkern
Vombsjön
Östersjön

Domnarvetin putous
Djupafors
Fryksdali
Götan kanava
Hjälmare
Hjälstaviken
Lilla Karlsön saari
Klarjoki
Kvarnsvedenin putous
Kebnekaise
Kiirunavaara
Ljunganjoki
Mälarenin järvi
Munkfors
Marsstrand
Ronnebyjoki
Sarjektjokko
Stora sjöfallet
Skagerin järvi
Siljanin järvi
Tornionjärvi
Tännforsen
Tåkernin järvi
Vombjärvi
Pohjanmeri

LIITE 4. **Kulttuurinimet**

Bohuslän	Bohuslän
Blekinge	Blekinge
Blåkulla	Kyöpelinvuori
Dybecks herrgård	Dybekin kartano
Dalsland	Dalsland
Dalarna	Taalainmaat
Fellingsbro	Fellingsbron pitäjä
Gotland	Gotlanti
Gästrikland	Gästrikland
Gellivare	Jällivaara
Glimmingehus	Glimmingehus
Gränna	Grenna
Göteborg	Göteborgi
Grynlösa	Puutekylä
Helga Birgittinerklostret	Pyhän Birgitan luostari
Halland	Hallanti
Hälsingland	Hälsingland
Härjedalen	Härjedalen
Häckeberga	Häckeberga
Jämtland	Jämtland
Jönåkers härad	Jönåkerin pitäjä
Kullaberg	Kullaberg
Kalmarsund	Kalmarsund
Karlskrona	Karlskrona
Kolmården	Kolmården
Linköpings kyrka	Linköpingin kirkko
Leksands kyrka	Leksandin kirkko
Luossavaara	Luossavaara
Lidingö	Lidingö
Luleå	Luulaja
Lappland	Lappi

Lyckåker	Onnenpelto
Mora	Mora
Medelpad	Medelpad
Närke	Närke
Nuolja	Nuolja
Norrköping	Norrköping
Ottenby herrgård	Ottenbyn kartano
Penningby	Rahala
Rättvik	Rättvik
Strängnäs	Strängnäs
Skåne	Skåne
Svappavaara	Svappavaara
Södermanland	Södermanland
Sundsvall	Sundsvall
Svedala	Svedala
Småland	Smoolanti
Smygehuk	Smygehuk
Sörmland	Sörmlanti
Taberg	Tabergi
Tiveden	Tiveden
Tuggelite	Tyhjäla
Uppland	Uplanti
Vadstena kyrka	Vadstenan kirkko
Vemmenhögs socken	Vemmenhögin pitäjä
Vineta	Vineta
Vassijaure	Vassijaure
Västergötland	Länsi- Götanmaa
Värmland	Vermlanti
Västerbotten	Länsipohja
Västmanland	Västmanland
Västerås	Västerås
Ångermanland	Ångermanlanti
Äggeberga	Munamäki
Älvkarleby	Älvkarleby

Örebro
Östergötland
Öland

Örebro
Itä- Götanmaa
Öölanti

LIITE 5. Organisaatioiden nimet

Bergslagen
Jönköpings fabrik
Skansens djurpark
Svartviks timmerkvarn

Bergslagenin tehdas
Jönköpingin tehdas
Skansenin eläinpuisto
Svartvikenin tukkumylly